

3–5-VUOTIAIDEN LASTEN KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN LAUTAPELIENTEN AVULLA

Laura Lattu

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

+ lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lattu, Laura. 3–5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukeminen lautapeliin avulla. Diak, Helsinki, kevät 2014. 86 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosiaali- ja kasvatustieteen suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä Helsingin kaupungin päiväkoti Pertun kasvatushenkilöstölle työväline 3–5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseen. Opinnäytetyön produktina syntyi lautapelikansio, jonka tavoitteena oli aktivoida päiväkodin kasvattajia hyödyntämään lautapelejä kielen kehityksen tukemisessa sekä suomalaisten että maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa.

Produkti sisältää 24 lautapeliä. Jokaisesta pelistä on kuva, sääntötiivistelmä ja kielen osa-alueet, joita peli kehittää. Pelit on jaettu viiteen eri osa-alueeseen: adjektiiveja ja substantiiveja kehittäviin, kuvailevaa puhetta harjoittaviin, kysymyslauseita kehittäviin ja loogista ajattelua harjaannuttaviin. Kansiossa on myös lyhyt teoriatiivistelmä 3–5-vuotiaan lapsen kielen kehityksestä. Lautapelikansio oli testikäytössä kolmen viikon ajan päiväkodissa.

Lautapelikansiota arvioitiin pyytämällä käyttökokemuksesta palautetta lomakkeen avulla. Palautteen antajat olivat hoito- ja kasvatushenkilöstöä. Palaute oli enimmäkseen positiivista, mutta palaute sisälsi myös rakentavia kehittämissuhteita. Palautteen pohjalta kansion rakennetta muokattiin selkeämmäksi ja helppolukuisemmaksi. Suurimpana muutoksena kansioon luotiin välisivut erottamaan eri osa-alueet toisistaan ja selkiyttämään pelien jaottelua.

Asiasanat: lautapelit, varhaiskasvatustieteet, kielellinen kehitys

ABSTRACT

Lattu, Laura. Supporting a 3- to 5-year-old child's linguistic development with board games. 86 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to create a tool for 3- to 5-year-old children's linguistic development with board games to a daycare center in Helsinki. This thesis was a production and its fruit was a board game folder with pictures, rules summaries and fields of linguistic development for each game. The purpose was to activate educators to take advantage of board games to support language development with both Finnish children and children who come from immigrant families.

The folder includes 24 board games and a brief summary of the theory of three to five -year-old children's language skills. The board game folder was on a test run for three weeks and after that the educators were asked for user experience by form. Responses were given by kindergarten teachers, nannies and assistants. The feedback was mostly positive but also included constructive suggestions. The biggest change to the folder was to create title pages to separate the parts from each other for easier navigation.

Key words: board games, early childhood education, linguistic development

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KIELI JA VUOROVAIKUTUS	7
3 VARHAISKASVATUSIKÄISEN LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS	11
3.1 Varhaiskasvatus	11
3.2 Äidinkielen oppiminen	12
3.3 Vieraan kielen oppiminen	15
4 KIELELLISEN KEHITYKSEN TUKEMINEN LAUTAPELIEN AVULLA	20
4.1 Lauta- ja oppimispeli	20
4.2 Lautapelit ja oppiminen.....	21
4.3 Lautapelit osana leikkiä	23
5 KASVATTAJAN ROOLI KIELEN KEHITYKSEN TUKEMISESSA.....	26
6 LAUTAPELIKANSION RAKENTAMINEN	29
6.1 Toimintaympäristö	29
6.2 Työelämäyhteistyö	30
6.3 Tarkoitus ja tavoitteet	31
6.4 Suunnittelu, toteutus ja arviointi.....	31
6.5 Produktin arviointi.....	35
6.5.1 Yhteistyökumppanin palaute.....	35
6.5.2 Itsearviointi.....	36
7 POHDINTA	38
7.1 Opinnäytetyön tarkastelua ja jatkokehittämissideoita.....	38
7.2 Eettisyys ja luotettavuus	39
7.3 Ammatillinen kasvu	40
LÄHTEET.....	43
LIITE 1. Lautapelikansio	49

LIITE 2: Opinnäytetyöprosessi.....	83
LIITE 3. Arviointilomake	84

1 JOHDANTO

Lapsen kielen kehitys on varhaislapsuudessa nopeaa. Normaalisti noin neljässä vuodessa lapsi oppii puhumaan selkeästi, hallitsee monimutkaisia lauserakenteita ja kartutta laajan sanavaraston. Neljävuotias lapsi osaa myös käyttää kieltä vastavuoroisesti. Tavallisesti lapsi oppii äidinkieltä ilman tietoista opiskelua. Lapsen kielen kehitys ja kokonaiskehitys kulkevat usein rinnakkain. Kielellisillä taidoilla on suuri merkitys lapsen asemaan sosiaalisessa yhteisössä. (Aaltonen ym. 2008, 19.) Varhaiskasvatuksessa tulee ottaa myös huomioon maahanmuuttajataustaiset lapset. Heille tulee taata mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen hoito- ja kasvatushenkilöstön tehtävänä on rohkaista heitä käyttämään äidinkieltään ja tukea suomen kielen oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 39–40.)

Monissa suomalaisissa päiväkodeissa on suomalaisten lasten lisäksi paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Maahanmuuttajataustaiset lapset tarvitsevat usein tukea suomen kielen oppimiseen ja käyttämiseen. Kasvattajan tietoisien toiminnan ja havainnoinnin avulla on mahdollisuus tukea lasten kielellistä kehitystä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa Helsingin kaupungin päiväkoti Pertulle väline lapsen kielen kehityksen tukemiseen. Opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: kirjallisesta raportista ja produktista. Produktina syntyi lautapelikansio (liite 1), johon on valittu päiväkodin lautapeleistä ne, jotka sopivat hyvin kielen kehityksen tukemiseen. Työ on rajattu 3–5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseen lautapelien ja oppimispelien avulla. Rajaus tehtiin yhdessä päiväkotin yhteyshenkilön kanssa. Päiväkoti Pertussa toiveena oli oppia hyödyntämään lauta- ja oppimispelien avulla lasten kielen kehityksen tukemiseen sekä maahanmuuttajalasten parissa että suomalaisten lasten kanssa työskennellessä.

Sosionomille tämä opinnäytetyö antaa ammatillisuutta kasvattavaa teoretietoa 3–5-vuotiaan lapsen kielellisestä kehityksestä, vuorovaikutuksesta, lautapeleis-

tä ja leikistä sekä ympäristön vaikutuksesta kielen kehitykseen. Lautapelikansion tarkoituksena on auttaa sosionomeja ja lastentarhanopettajia käyttämään lautapelejä osana omaa toimintaa päivähoitossa tai muissa varhaiskasvatuksen ympäristöissä. Tämän opinnäytetyön avulla minä, yhteistyöpäiväkoti ja jokainen lukija voimme tiedostaa entistä paremmin kielen kehityksen havainnoinnin ja seuraamisen tärkeyden sekä saada vinkkejä, kuinka hyödyntää lautapelejä tukeaksemme sekä maahanmuuttajataustaista että suomalaistaustaista lasta kokonaisvaltaisessa kielen oppimisessa ja käytössä.

Vaikka kansio onkin tehty tietyn päiväkodin peleistä, se sisältää pelejä, joita on monessa muussakin päiväkodissa, joten kansion hyödyntäminen myös muussa ympäristössä on mahdollista. Kansiota voi myös halutessaan käyttää apunaan pohtiessaan uusia pelihankintoja.

2 KIELI JA VUOROVAIKUTUS

Kommunikointi on osa vuorovaikutusta ja se kehittyy jo varhaislapsuudessa. Normaalisti kehittyvä lapsi kykenee vuorovaikutukseen jo ennen kuin oppii ensimmäisiä sanoja, sillä vuorovaikutus on myös ei-kielellistä. Kieli opitaan, kun ymmärretään, kuinka sitä voi käyttää. Tärkeimmät tavat käyttää kieltä on vaikuttaa asioiden kulkuun, esimerkiksi omien tarpeiden tyydyttämiseksi, asioiden jäsentämiseksi, ja vastaavasti irtautua todellisuudesta esimerkiksi satujen avulla sekä välittää tietoa kielen avulla. Lapsi omaksuu kielen vuorovaikutuksessa häntä hoitavan ihmisen kanssa. (Loukusa, Paavola & Leivo, 2011, 14–15; Koppinen, Lyytinen & Rausku-Puttonen 1989, 69.)

Eleet, ilmeet ja ruumiin kieli ovat puheen lisäksi osa kommunikointia ja vuorovaikutusta. Aikuinen antaa lapselle mallin kommunikointiin. Aikuisten läsnäolon on todettu laajentavan lasten keskustelun teemoja ja lisäävän keskustelua. Kun kommunikointi on turvallista ja vuorovaikutteista, lapsi uskaltaa esittää omia päättelyitään ja pyytää apua sekä on motivoituneempi. Hyvän vuorovaikutuksen avaimia ovat hyvä tilannetaju, lapsen tunteminen ja paneutuminen lapsen asiaan sekä sen arvostaminen. (Korkeamäki 2011, 45.)

Lasta kehittävän vuorovaikutuksen kannalta on tärkeää, että aikuinen ovat kiinnostuneet lapsen kiinnostuksen kohteista. Aikuisen tulee myös olla tietoinen lapsen kielellisen kehityksen tasosta, jotta hän voi parhaiten tukea sen hetkistä kielen kehitystä. Tukeminen voi tarkoittaa sanojen merkityksen laajentamista, kertomusta tukevia tai ymmärrystä lisääviä kysymyksiä ja toimintamalleja siitä, kuinka kieltä käytetään eri tilanteissa. Puhumaan oppimisen voidaan nähdä olevan sen oppimista, kuinka toisten kanssa ollaan. Puheessa on vahvasti läsnä vuorovaikutus toisen ihmisen kanssa. Vuorovaikutus lapsen kanssa on myös pohjana lapsen kiintymyssuhteen synnylle ja myöhemmille sosiaalis-emotionaalisille kokemuksille. Turvaton ja huono kiintymyssuhde voi aiheuttaa sen, ettei lapsi opi tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan ja käsittelemään toimintaansa kielellisesti. (Hakamo 2011, 12–13.)

Kielellinen identiteetti on pohjana lapsen oman itsensä ja ympäristönsä ymmärtämiselle. Kielen avulla ollaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ilmaisemalla itseään, ajatuksiaan ja tunteitaan. Kielellisen vuorovaikutuksen kautta lapsi oppii kielen. Lapsen vuorovaikutusmahdollisuudet laajenevat hänen oppiessaan kielellisiä taitoja. Kielellisen kehityksen kanssa samoihin aikoihin kehittyy myös lapsen kyky omaksua sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä sääntöjä ja normeja. Vuorovaikutuksen tarkoituksena ei ole tuottaa hyvin muotoiltuja lauseita vaan luoda ihmissuhteita ja välittää tietoa sekä osallistua yhteiseen tekemiseen. Vuorovaikutustaidot voidaan jakaa yksinkertaisiin perustaitoihin ja vaativimpiin taitoihin. Yksinkertaisimpia vuorovaikutuksen taitoja ovat aloitteiden tekeminen, ja niihin vastaaminen, kuunteleminen, puheenvuorojen vaihtaminen ja puheenvuoron pituuksien sovittaminen sekä kuuntelijan huomiota ottaminen. Vaativampia vuorovaikutustaitoja ovat toisen henkilön asemaan asettuminen, oman toiminnan tiedostaminen, palautteen antaminen sekä neuvojen antaminen, kysyminen, ehdotusten tekeminen ja selittäminen. (Koppinen, Lyytinen & Rausku-Puttonen 1989, 7, 69–70, 75.)

Kielen omaksuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa jäljittelemällä muiden puhumaa kieltä. Pelkästään synnynnäinen kyvykkyys puheeseen ei riitä, vaan lapsi tarvitsee muiden ihmisten mallia kielelliseen kehitykseen. Tämä on havaittu niin kutsuttujen susilasten kautta, jotka ovat eläneet varhaisvuotensa ilman vuorovaikutusta ihmiseen ja osaavat äännellä, mutteivät tuottaa sanoja tai lauseita. Lapsi ottaa hänen kanssaan vuorovaikutuksessa olevilta ihmisiltä kielellistä mallia ja yrittää matkia sitä. (Hassinen 2005, 81.)

Kielen oppiminen vaatii sosiaalisen vuorovaikutuksen lisäksi ympäristöltään kielellisiä virikkeitä. Tutkimuksissa on todettu, että vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus edistää kielellistä kehittymistä ja sanaston omaksumista. Toisaalta masentuneita äitejä tutkittaessa lapsen kielen kehityksen näkökulmasta on havaittu, että heidän lastensa heikompi kielellinen kehitys saattaa johtua äidin hitaasta puheesta, pitkistä tauoista lauseiden ja sanojen välissä ja vähäisestä sävelkorkeuden vaihtelusta. Nämä ympäristöolosuhteet voivat vaikuttaa haitallisesti lapsen kielen kehitykseen. Koska kielenkehitys tapahtuu sosiaalisissa suh-

teissa, täytyy lapsen olla vuorovaikutuksellisessa suhteessa kieltä käyttäviin ihmisiin. Pelkkä kieltä käyttävien ihmisten tarkkailu ei riitä kehittämään lapsen kieltä. Kielen oppiminen vaatii siis myös sosiaalisen oppimisen taitoja. (Halonen 2010, 5–6, 13.)

Kielellisen kehityksen kannalta on tärkeää, että lapselle puhutaan, vaikkei hän vielä itse tuottaisikaan puhetta. Kun lapsi saa vastauksia kysymyksiinsä, hän huomaa, että aikuinen on kiinnostunut hänen asioistaan. Myös lapsen tietovarastot kehittyvät, kun lapsen kysymyksiin vastataan. Aikuisen esittämät vastakysymykset rohkaisevat lasta jatkamaan keskustelua ja lapsi saa varmuutta ja uskallusta osallistua keskusteluun. Vuorovaikutustilanteiden kautta lapselle muodostuu kielen käytöstä luonnollinen keino käsitellä asioita. (Kovanen 2012, 10.)

Oppimisympäristön vuorovaikutteisuus vaikuttaa oppimiseen. Kasvattajan odotukset lapsen taidoista voivat vaikuttaa joko heikentävästi tai parantavasti lapsen oppimiseen ja motivaatioon. Jos esimerkiksi kasvattaja odotuksillaan viestii, ettei lapsi osaa tiettyä taitoa, seuraa siitä negatiivista tunnetta ja tämän takia lapsen motivaatio ja oppiminen heikkenee. Vuorovaikutus ihmisten välillä luo tilaisuuden vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitojen harjoitteluun. Ympäristön tarkoitus on mahdollistaa monipuolisesti erilaisia tunne-, toiminta- ja vuorovaikutuskokemuksia. (Hyvönen, Kangas, Kultima & Latva 2007, 10–11.)

Kielellisesti hyvässä ympäristössä lapsi kokee voivansa ilmaista itseään, hänen ilmaisuunsa reagoidaan ja lapsi kokee tullessa ymmärretyksi. Tällainen ympäristö takaa lapselle kielellisen ohjauksen ja mallin sekä motivoi lasta kielelliseen kommunikaatioon. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 22.) Hyviin vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoihin kuuluu taito liittää oma puhe toisen puheeseen, olla vuorovaikutuksessa kysymällä, ihmettelemällä, kommentoimalla ja vastaamalla sekä tekemällä ehdotuksia ja antamalla palautetta. Kuuntelutaitoihin kuuluu taito seurata toisen puhetta sekä arvioida toisen puhetta. Myös hiljaisuus on osa vuorovaikutusta. Hiljaisuus usein ilmenee uudessa tilanteessa, jonka aikana ihminen

ajattelee uutta tilannetta. Myös ymmärrys ja epäymmärrys voi toisinaan ilmetä hiljaisuutena. (Hakanen 2003, 7, 31–32.)

Heleniuksen ja Korhosen (2011, 71) mukaan isoissa lapsiryhmissä on havaittu kielellisen viivästymisen olevan yleistä. Siinä vaiheessa, kun kieltä vasta opitaan, ei toinen samanikäinen lapsi voi olla kielellisenä mallina. Aikuisella on tällöin tärkeä rooli kielellisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Aikuinen voi tietoisesti ja tavoitteellisesti leikin ja pelaamisen kautta tukea lapsen kielen kehitystä. (Helenius & Korhonen 2011, 71.) Toisaalta Koivula (2011, 124) toteaa väitöskirjassaan, että lapset oppivat yhteisöllisesti leikkiessään ja toimiessaan muuten yhdessä. Yhteisöllisen oppimisen kannalta argumentaatiotaidot ovat tärkeitä. Lapset käyvätkin yhdessä leikkiessään ja pelatessaan keskusteluja ja neuvotteluja toiminnan etenemisestä. Tämän kautta he harjaannuttavat neuvottelutaitojaan. Koivula näkee myös pienryhmätoiminnan olevan yksi tapa yhteisölliseen oppimiseen. Ongelmanratkaisutehtävät edellyttävät yhteistyötä, yhteistä ajattelua, neuvottelua sekä argumentointia ja nämä taas edistävät yhteistoiminnallista oppimista. (Koivula 2011, 124, 135–136.) Vertaisryhmät ovat tärkeitä sekä oppimiselle että sosiaaliselle kehitykselle. Vertaisuus ja vuorovaikutus lisäävät lapsen osallisuutta ja kokemusta yhteenkuuluvuudesta. Vertaiset ovat tukemassa lasta ryhmään pääsyssä ja kielen oppimisessa. (Halme 2011, 97.)

3 VARHAISKASVATUSIKÄISEN LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS

3.1 Varhaiskasvatus

Lasten varhaiskasvatukseen kuuluu sekä vanhempien antama kasvatus että yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut. Yhteiskunnan tarjoamien palveluiden tarkoituksena on tukea vanhempien antamaa kasvatusta. Varhaiskasvatus on siis lapsen ja eri ihmisten kanssa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksessa oleellista on vuorovaikutus lasten, vanhempien sekä hoito- ja kasvatushenkilöstön välillä sekä kasvatuskumppanuus. Varhaiskasvatuspalveluihin kuuluu sekä kunnan että yksityisten toimijoiden tarjoama päivähoito, esiopetus ja muu varhaiskasvatustoiminta, kuten kerhotoiminta. (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002, 9–10.)

Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus pitää sisällään kolme osa-aluetta. Niitä ovat hoito, kasvatus ja opetus. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Lasten omaehtoisella leikillä on suuri merkitys. Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin. Varhaiskasvatuksen arvoja ovat muun muassa lasten tasa-arvoinen kohtelu, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen sekä oikeus oppimiseen, kehittymiseen ja tarvitsemaansa tukeen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–12.)

Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (2007,6) mukaan kasvatuskumppanuuden, varhaiskasvatuksen laadun arvioinnilla sekä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudella taataan lapselle hyvät kasvun edellytykset. Oppimisen tavoitteena varhaiskasvatuksessa ovat ongelmanratkaisuprosessien oppiminen, erilaisten oppimisvälineiden hallinta ja ympäristön ja elämän hallinnan taitojen oppiminen. Kasvatuksellisen toiminnan tavoitteena on auttaa lasta kasvamaan itsenäiseksi, toiset huomioon ottavaksi ja sosiaalisen kanssakäymi-

sen ja vuorovaikutuksen osaavaksi. (Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 207, 6–7.)

3.2 Äidinkielen oppiminen

Kieli on nähty niin tärkeänä osana varhaiskasvatusta, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin otettiin punaiseksi langaksi lapsen kielellinen kehitys. Se sisältää myös erillisen luvun kielen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Kieltä käsitellään sekä lapsen kehityksen näkökulmasta että aikuisen toiminnan näkökulmasta. (Välimäki 2011, 13–14.)

Kieli on keskeisessä osassa lapsen ajattelutoimintojen ja kommunikaation kehityksessä. Kielen hallinta on pohjana oppimisvalmiuksille. Leikeillä ja saduilla on tärkeä merkitys varhaislapsuuden kielen kehittymisen kannalta. Vertaissuhteissa aikuisten ja toisten lasten kanssa, lapsi oppii kommunikaatiomalleja ja sosiaalisia taitoja. Lapsi ilmaisee itseään myös elein ja liikkein. Kasvattajan tehtävänä on reagoida lapsen aloitteisiin ja rohkaista näin lasta kommunikoimaan vuorovaikutteisesti. Varhaiskasvatusympäristön tulisi olla virikkeellinen ja toiminnallinen, jossa lapsi voi havainnoida sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Kieli kehittyy lapselle ominaisessa tavassa toimia eli liikkumisen, tutkimisen, leikkimisen ja ilmaisemisen kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19–20.)

Kielen kehitys on lapsen aivotoiminnan kehityksen ja vuorovaikutuksen tulosta. Uusien asioiden oppiminen edellyttää toimintaa ja sen kautta tapahtuvaa ymmärtämistä. Lapsi havainnoi muiden puhetta ja tuottaa sen pohjalta omaa puhettaan. Kielen kehitys on hyvin yksikölistä ja samanikäisten kielelliset taidot voivat olla eritasoisia. (Lyytinen 2003, 48.)

Kieli on väline itsensä ja yksilöllisyyden ilmaisemiseen. Kieltä tarvitaan kaikessa oppimisessa ja se on yhteydessä kaikkeen kehitykseen. Kielenkäyttö on osa ajattelua, tunteiden ilmaisua ja sosiaalista vuorovaikutusta sekä toiminnan il-

maisemista. Lapsen kielen kehittymistä ajatellen, on tärkeää, että lapselle puhutaan ja luetaan erilaisia tekstejä, vaikkei lapsi itse vielä osaisikaan puhua. Jotta lapsi oppii lukemaan, täytyy hänen kyetä erottamaan äännteitä, tavuja, riimejä ja alkusointuja. (Nurmilaakso 2011, 31, 35–36.)

Ennen kuin lapsi oppii lukemaan, on hyvä kuuntelemistaito oppimisen perusta. Lapselle pitää luoda mahdollisuus keskittyä kuuntelutilanteeseen, jotta kuunteleminen on mahdollista. Kuuntelemistaito ja puhetaito ovat lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen perusta. Puhumalla ja kokeilemalla lapsi oppii myös tunnistamaan ja erottamaan äännteet toisistaan. (Hakamo 2011, 8–9.)

Yli kaksivuotiaan lapsen sanavarasto karttuu keskimäärin 10 sanan päivävauhtia ja kuusivuotiaalla lapsella on käytössään noin 14 000 sanaa, kun kaksivuotiaalla sanoja yleensä on noin 250. Sanaston lisääntyminen kytkeytyy lapsen havaintoon, että kaikki asiat voidaan nimetä ja ne kuuluvat johonkin luokkaan. Luokittelu kognitiivisena taitona ja nimeäminen kielellisenä taitona kuuluvatkin tiiviisti yhteen. (Lyytinen 2003, 52.)

Normaalisti lapsi hallitsee äidinkiellensä äännteet ja keskeisimmät kieliopilliset rakenteet kouluikänsä mennessä. Lapsi ymmärtää sanoja ja kieltä jo paljon ennen kuin hän sitä itse kykenee tuottamaan. Pieni lapsi ymmärtää puhetta jo ensimmäisen ikävuotensa loppupuolella. Lapset luottavat myös paljon sanattoman viestinnän ja ympäristön vihjeisiin tulkitessaan muiden puhetta. (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen 2011, 33–34; Hakamo 2011, 25; Hassinen 2005, 81.) Kolmatta ikävuottaan lähestyessä lapsi pikkuhiljaa oppii hahmottamaan myös muiden ihmisten tunteita, tarpeita ja ajatuksia. Sen myötä myös lapsen puhuttu kieli muuttuu ja lapsi alkaa puhua muista ja muille lapsille. Puhuttu kieli nousee tärkeäksi osaksi oppimista. Kolmevuotias lapsi kykenee esittämään omia mielihiteitään ja kuuntelemaan, mitä muilla on sanottavaa. (Woolfson 2003, 130–131.)

Kolmevuotias osaa yleensä kuvailla tavallisimmissa tilanteissa tapahtuvien asioiden kulkua, kuten pukemista tai kaupassa käyntiä. Kertomukset ovat lyhyitä,

ja sisältävät vain pari kuvausta tapahtumista. Kolmevuotiaana lapsi oppii sitomaan lauseet toisiinsa, esimerkiksi sanojen "ja" ja "sitten" avulla. Kolmevuotias ei osaa muodostaa juonellisesti yhtenäistä tarinaa, mutta hänen puheensa on lähes täysin ymmärrettävää. Neljännen ja viidennen ikävuoden aikana lapsi kehittää kerronnallisia taitojaan. Viisivuotiaana lapsi käyttää tarinoissaan tunnetiloja, arvioivaa kieltä sekä suoria ja epäsuoria kysymyslauseita. (Suvanto & Mäkinen 2011, 71–72, 75; Hakamo 2011, 14–15.)

Kolmevuotias lapsi ymmärtää kaksiosaisia ohjeita, ymmärtää puhetta ja kyselee sanojen merkityksiä. Hän myös tunnistaa päävärit, vertailee kahta esinettä, tuottaa monisanaisia lauseita ja osaa käsky-, kielto- ja kysymyslauseita. Kolmevuotias hallitsee vokaalit, mutta konsonantit ovat vielä vaikeita. Kolmevuotias lapsi saattaa taivuttaa sanoja väärin ja takellella puheessaan. Jos kolmevuotias lapsi vetäytyy vuorovaikutuksesta, ei puhu lauseita tai puhe on huomattavan puutteellista, on syytä huolestua lapsen kielen kehityksestä. (Aaltonen ym. 2008, 19; Hakamo 2011, 26; Lyytinen 2003, 56.)

Neljävuotias lapsi ymmärtää puhetta, on kiinnostunut sanaleikeistä ja loruista, kertoo tarinoita, osaa keskustella ja kuunnella sekä esittää kysymyksiä kuulemastaan. Hän myös kyselee paljon ja käyttää kieliopillisesti oikeita lauseita. Kielen kehitykseen liittyviä huolenaiheita neljävuotiaalla ovat suppea sanavarasto, annettujen ohjeiden ymmärtämättömyys, puheen runsaat äännevirheet, huomattavat kielioppivirheet ja vaikeus saada selvää lapsen puheesta. (Aaltonen ym. 2008, 20; Hakamo 2011, 26; Lyytinen 2003, 56.)

Viisivuotias lapsi käyttää ja ymmärtää kieltä monipuolisesti ja puhe on sujuvaa. Hän hallitsee taivutussäännöt ja kuvailee tunteita, vertailee esineiden ja ihmisten ominaisuuksia ja esittää kiinnostusta kirjoitettuun tekstiin. Viisivuotias puhuu ja ääntää selkeästi, mutta r-, s- ja l-kirjaimien korvautumiset ovat yhä yleisiä. (Aaltonen ym. 2008, 20; Hakamo 2011, 27; Lyytinen 2003, 56.)

Lapsen kielellinen ja kognitiivinen kehitys on yhteydessä toisiinsa. Lapsen kielen monipuolistuminen ja monimutkaistuvat sekä symboliset leikit kulkevat käsi

kädessä. Lapsen puhuessa yksittäisiä sanoja, hän leikkii myös leikkejä, joissa ilmenee yhtä toimintaa kerrallaan ja kun lapsen puhe on monisanaista, monimutkaistuu myös leikkien rakenne. Tätä selitetään sillä, että sekä leikin että kielen kehittymisen taustalla ovat samat kognitiiviset taidot, joiden avulla lapsi kykenee symboliseen ajatteluun. Lapsen puheen kehitys on myös yhteydessä ääntöelimistön, puhemotoriikan ja kuulonvaraisen havaitsemisen kehittymisestä. Myös puheen tuottaminen ja kuuleminen ovat yhteydessä toisiinsa. Puhuja suunnittelee puhettaan sen avulla, mitä itse kuulee käyttäen hyväkseen muistissaan olevaa kuulonvaraista mallia. Puhemotoriikka ja oman puheen kuulonvarainen hahmottaminen kehittyvät samanaikaisesti ja vähitellen. (Halonen 2010, 6–8.)

3.3 Vieraan kielen oppiminen

Kielen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon myös muut kuin suomen- ja ruotsinkieliset lapset. Eri kielitaustaisia lapsia voivat olla saamelaiset, romanit, viittomakieliset ja maahanmuuttajataustaiset lapset. Heillä tulee olla mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa oppien sekä omaa äidinkieltään että suomen tai ruotsin kieltä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on rohkaista lasta käyttämään omaa äidinkieltään, mutta lapsen oman äidinkielen säilyttämisen vastuu on kuitenkin vanhemmilla. Eri kielitaustaisten lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee lapsen mahdollisuutta oppia suomea tai ruotsia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 39–40.)

Varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajalapsen kielen kehityksen tavoitteena on toiminnallinen kaksikielisyys eli kyky aktiivisesti puhua, ymmärtää ja ajatella kahdella kielellä sekä vaihtaa kielestä toiseen automaattisesti. Kielitaito jaetaan yleensä neljään osaan. Voidaan puhua niin sanotusta kämmenmallista, jossa sormet ovat puhuminen, puheenymmärtäminen, lukeminen ja kirjoittaminen ja peukalo on sanastot ja rakenteet, jotka ovat yhteydessä kaikkiin neljään ”sormeeseen”. Suomen kielen opetuksen tulee suuntautua kaikille näille osa-alueille. (Halme & Vataja 2011, 21.) Kun lapsen ensikieli, äidinkieli, on kehittynyt sellai-

seksi, että kielellinen ajattelu on mahdollista, on lapsen helpompi opetella uutta kieltä ja opetella vieraalla kielellä uusia asioita (Hakamo 2011, 21). Uuden – muun kuin äidinkielen – oppiminen voi alkaa, kun lapsi kokee olonsa turvallisiksi ja tervetulleeksi. Aikuisen tehtävänä on alkuvaiheessa täydentää, tulkita ja laajentaa lapsen kieltä. (Halme 2011, 87.)

Lapsen äidinkielen oppiminen on edellytys uuden kielen oppimiselle. Äidinkieli toimii ajattelun ja tunteen perustana. Kielen avulla lapsi ymmärtää omat juurensa ja se kehittää lapsen itsetuntoa ja identiteettiä. Samaa kieltä puhuvien lasten kanssa voisi järjestää peli ja leikkituokioita, jolloin he saisivat puhua omaa äidinkieltään ja kehittää sitä. Oman äidinkielen osaamisella on myös merkitystä lapsen kotoutumiseen uuteen kotimaahansa. On todettu, että vahva äidinkielen-taito auttaa kotoutumisessa. (Halme 2011, 87–88; Kovanen 2012, 12–13.)

Kasvattajan asenteet kieltä kohtaan vaikuttavat hänen tapansa opettaa kieltä. Kasvattajan tulee tiedostaa oman kulttuuri- ja kielitaustansa arvot ja tarkastella kriittisesti omaa tapansa opettaa kieltä. Varhaiskasvattajan tulisi osoittaa kunnioittavansa maahanmuuttajalapsen kieltä ja kulttuuria. Kasvattajan ja lapsen vuorovaikutussuhde korostuu, kun eri kielet ja kulttuurit kohtaavat. Jos kasvattajalla on hyvä asenne ja suhtautumistapa maahanmuuttajataustaisiin lapsiin, on kasvattajan mahdollista luoda oppimista edistävä vuorovaikutussuhde. Maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksen ja osallisuuden avulla. (Halme 2011, 89–90.)

Vieraan kielen oppimisessa on ainakin neljä tekijää, jotka vaikuttavat kielen omaksumiseen. Ne ovat motivaatio, altistuminen, ikä ja persoonallisuus. Jotta lapsi oppii uutta kieltä, hänen täytyy haluta oppia. Jos lapsella on mahdollisuus selvitä vain käyttämällä äidinkieltään, saattaa hän kieltäytyä puhumasta uutta kieltä. Lapsi saattaa myös vältellä uuden kielen opettelua olemalla vuorovaikutuksessa vain samaa kieltä puhuvien lasten ja aikuisten kanssa. Tällaisissa tilanteissa lapsi yleensä ymmärtää valtakieltä, muttei ole motivoitunut itse puhumaan sitä. Vanhempien asenne kieleen ja kielen oppimiseen vaikuttaa usein myös lapsen motivaatioon. (Kovanen 2012, 13.)

Kielelle altistuminen on myös merkittävä osa kielen oppimista. Päivähoidossa lapsi altistuu uudelle kielelle useita tunteja päivässä. Mitä useammin ja mitä pidempää lapsi on päivähoidossa, sitä suurempi merkitys altistumisella on kielen kehittymisen näkökulmasta katsottuna. Pelkästään altistuminen uudelle kielelle ei kuitenkaan riitä kielen omaksumiseen. Myös lapsen ikä vaikuttaa siihen, kuinka hän oppii vierasta kieltä. Mitä nuorempi lapsi on, sitä kauemmin häneltä vie siirtyä kielen kehityksen oppimisen vaiheesta toiseen. (Kovanen 2012, 14.) Suomen kielen oppimisen vaikuttaa maahantuloikä ja maassaoloaika. Ääntämisen oppiminen on helpompaa nuoremmalle lapselle kuin vanhemmalle lapselle. Myös perheen verkostoilla on vaikutusta lapsen kielen kehitykseen. Kontaktit valtaväestöön tukevat suomen kielen oppimista ja perheen vanhempien sisarusten suomen kielen käyttö ovat mallina nuoremmille sisaruksille. (Halme & Vataja 2011, 22–23.)

Persoonallisuus vaikuttaa myös lapsen kykyyn ja tapaan omaksua vieras kieli. Ujo ja sisäänpäin vetäytyvä oppii kielen eri keinoilla kun seurallinen ja ulospäin suuntautunut. Ujo lapsi lähestyy oppimistilanteita rauhallisesti ja varauksellisesti. Hän tarvitsee aikaa ja rauhaa opetella uutta taitoa omassa tahdissaan. Sosiaalinen lapsi saattaa pitää uutta oppimistilannetta haasteena, johon on löydettävä mahdollisimman nopeasti ratkaisu. Yhteys persoonallisuuden ja kielen oppimisen välillä ei kuitenkaan ole aina näin yksiselitteinen. (Kovanen 2012, 15.)

Vierasta kieltä opitaan samanaikaisesti äidinkielen kanssa tai peräkkäin. Samanaikaisesta kielenoppimisesta puhutaan, kun lapsi oppii kahta kieltä ennen kolmea ikävuottaan. Peräkkäin oppiminen tapahtuu yleensä vasta päiväkodissa, kun lapsi osaa jo äidinkieltään jonkun verran. Varhaislapsuudessa opittu toinen kieli kehittyy samankaltaisesti kuin lapsen ensimmäinen kieli. Aluksi lapsi kuuntelee puhetta, muttei vielä tuota sitä itse. Lapsi saattaa myös puhua omalla äidinkielellään, ennen kuin tajuaa, etteivät muut ymmärrä hänen kieltään. Lapsi saattaa myös puhua samassa lauseessa molemmilla kielillä. Kahden kielen oppiminen näyttää aluksi hitaammalta kuin yhden kielen oppiminen. (Halme 2011, 90.)

Vieraan kielen oppiminen tapahtuu samankaltaisesti kuin äidinkielen oppiminen. Aluksi lapsi ymmärtää kieltä enemmän kuin sitä tuottaa, ja vastaa puheeseen fyysisillä liikkeillä. Kun lapsi on kuullut kieltä tarpeeksi pitkään, alkaa kielenoppi- ja puhua ensin yksittäisiä sanoja ja myöhemmin lauseita. Kielen oppimisessa on tärkeää, että opetuksessa käytetään liikkeitä, esineitä ja kuvia. Myös toisto ja kertaaminen ovat tärkeitä asioita kielen oppimisessa. Lapsen tulee saada käyttää kaikkia aistejaan kieltä opetellessaan. (Halme & Vataja 2011, 29.)

Vieraan kielen kehitys tapahtuu askelittain. Ensimmäisessä vaiheessa lapsi käyttää omaa äidinkieltään ympäröivästä kielestä huolimatta. Toisessa vaiheessa lapsi lopettaa puhumisen kokonaan huomattuaan, ettei pärjää omalla äidinkiellellään. Tämän niin kutsutun hiljaisen vaiheen aikana lapsi kuuntelee ja harjoittelee uutta kieltä itsestään sekä kommunikoi ei-kiellellisesti. Kolmannessa vaiheessa lapsi käyttää yksittäisiä vieraan kielen sanoja ja ilmauksia. Neljännessä vaiheessa lapsi tuottaa kieltä aktiivisesti. (Kovanen 2012, 16; Palojärvi 2004, 11–13.)

Kielen kehitys jaetaan pintasujuvuuteen ja ajattelukieleen. Pintasujuvuus tarkoittaa kuuntelemalla opittua. Sen avulla lapsi selviää arjessa olevista toistuvista tilanteista. Pintasujuvuuden jälkeen lapsi oppii ajattelukielen, jota tarvitaan esimerkiksi koulussa opetuksen kuuntelemiseen. Toisena kielenä suomen kielen oppimiseen vaikuttavat muun muassa ikä, kielellinen kyvykkyys, motivaatio, tunteet ja äidinkielen ominaispiirteet. (Halme 2011, 91; Palojärvi 2004, 8.)

Kielen eri osa-alueet eivät kehity aina yhtä vahvoina. Vaikka lapsen puhekieli on sujuvaa ja ääntäminen melko virheetöntä, voi puhe olla sanastoltaan ja rakenteeltaan yksinkertaista. Kielitaito voidaan jakaa tuottamistaitoihin ja ymmärtämistaitoihin ja edelleen neljäksi osataidoksi: puheeksi, puheen ymmärtämiseksi, lukemiseksi ja kirjoittamiseksi. Kielen rakenteet ja sanasto ovat myös yksi osa kielitaitoa. Kielitaidon arvioinnin tulee kohdistua kaikille näille osa-alueille. (Halme 2011, 91–92.)

Oppiminen alkaa pintakielen omaksumisella. Pintakieli kehittyy kuuntelun ja jäljittelemisen avulla. Pintakielen oppiminen vie aikaa vuodesta kahteen vuotta. Pintakielen avulla lapsi selviytyy arjen tilanteista, mutta kielen ymmärtäminen on vielä tilannesidonnaista. Pintakielestä käytetään myös nimitystä sosiaalinen kieli. Ajattelun kieltä eli akateemista kieltä tarvitaan koulussa oppimiseen. Sen avulla lapsi kykenee seuraamaan ja ymmärtämään opetusta. Sen kehittyminen vie keskimäärin kolmesta kahdeksaan vuotta lapsesta riippuen. (Halme & Vataja 2011, 21–22.)

Maahanmuuttajalapsen aloittaessa päivähoiton on monilla lapsilla niin sanottu hiljainen kausi. Tämän aikana lapsi harjoittelee kielen malleja mielessään. Kielen kehitys ei myöskään etene aina suoraviivaisesti, vaan kielen kehityksessä on taantumavaiheitakin. Suomen kieltä opetettaessa tulee ottaa huomioon, että eri maissa käsitteet saatetaan jakaa eri tavoin. Esimerkiksi suomen kielessä värit keltainen ja vihreä ovat eroteltu toisistaan, mutta näin ei ole kaikissa kielissä. (Halme & Vataja 2011, 22.)

Äidinkielen ja vieraankielen sekoittuminen on yleistä kaksikielisiksi opettelevilla lapsilla. Kielten sekoittuminen on tiedostamatonta ja tapahtuu, kun lapsella ei ole käytössään ilmausta tai sanaa vaaditulla kielellä. Vähitellen lapsi saavuttaa taidon vaihtaa tarkoituksenmukaisesti kielestä toiseen. Kielten sekoittuminen voi tapahtua myös niin, että lapsi esimerkiksi käyttää vahvemman kielen kielioppia, mutta sanoja lainaa toisesta kielestä. (Palojärvi 2004, 13–14.)

Hassinen (2005, 9) määrittelee kaksikielisyyden tilaksi, jossa ihminen pystyy aktiivisesti puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä ja vaihtamaan kielestä toiseen sujuvasti, vaikkei osaisikaan kieliä samantasoisesti. Useimmiten myös kaksikielisillä ihmisillä toinen kielistä onkin hieman toista parempi. Paremmaksi kieleksi saattaa muodostua kieli, jota lapsi kuulee enemmän. Sosiaalisista syistä johtuen vahvempi kielistä on yleensä ympäristön kieli. Kaksikielisyyteen vaikuttaa ympäristön kielen ja kotona käytetyn kielen lisäksi oppijan älykyys, motivaatio, suhtautuminen ja tietoisuus omaksutuista kielistä. (Hassinen 2005, 9, 18–19.)

4 KIELELLISEN KEHITYKSEN TUKEMINEN LAUTAPELIEN AVULLA

4.1 Lauta- ja oppimispeli

Peli on kahden tai useamman pelaajan vuorovaikutusta, johon liittyy jonkinlaiset säännöt ja tavoite. Pelit voidaan jakaa neljään kategoriaan, kilpailuun, jäljittelyyn ja eläytymiseen, huimaukseen ja fyysisiin elämyksiin sekä sattumaan ja onneen perustuviin peleihin. Pelit voidaan jakaa myös säännöiltään vapaan leikin ja sääntöihin pohjautuvaan pelaamiseen ja leikkimiseen. Pelin ja leikin muutamista eroavaisuuksista huolimatta, voidaan pelit ajatella yhdeksi leikin muodoksi. (Hyvönen, Kangas, Kultima & Latva 2007, 171.) Peli on ajanvietteeksi tarkoitettua määrämuotoista kilpailua tai leikkiä, jossa on säännöt. Pelissä on välineenä esimerkiksi nappuloita tai kortteja. Lautapeli on yhden tai useamman pelaajan peli, jossa pelivälineenä on tyypillisesti pelilauta ja pelinappuloita. (Wikipedia i.a. a; Suomisanakirja.fi i.a.) Pelit perustuvat säännöille ja niissä on vaihteleva ja mitattavissa oleva lopputulos. Pelin lopputulokset ovat myönteisiä tai kielteisiä ja lopputulos vaikuttaa pelaajan mielialaan: voittaja on iloinen ja häviöjä on tyytymätön. Pelaaja on siis kiintynyt lopputulokseen. Pelaajat näkevät myös vaivaa vaikuttaakseen pelin lopputulokseen. (Arjoranta 2010, 35.)

Oppimispeli on peli, jonka tavoitteena on oppia huomaamattomasti. Oppimispelien tarkoitus on tukea opetusta. Oppimispelit voivat olla digitaalisia pelejä, lautapelejä, roolipelejä ja korttipelejä. Oppimispeli voi olla harjaannuttamispeli, jonka avulla kerrataan opittavaa asiaa ja ne keskittyvät kerrallaan yhteen asiaan. (Wikipedia i.a. b.) Oppimispelien tarkoituksena on opettaa pelaajalle jotain tietoa tai taitoa. Niitä on tarkoitettu käytettäväksi muiden opetusmenetelmien rinnalla. Oppimispelit eroavat muista peleistä, sillä niiden sisään on upotettu opittava asia. Oppimispelit eivät ole oma peligenrensä, sillä ne kuuluvat muihin peligenreihin, kuten lauta- tai tietokonepeleihin. Oppimispelit ovat yleensä harjaannuttamispelieitä, joissa toiston kautta harjoiteltiin opittavaa asiaa. Osa peleistä on tehty lähinnä viihteellistä tarkoitusta varten, mutta myös niitä voi käyttää oppimiseen ja opetukseen. Nykyään yhä enemmän pelinkehittäjät ja kasvattajat

hyödyntävät toistensa osaamista. Pelinkehittäjät luovat viihteellisistäkin peleistä realistisempia ja opettavaisempia pelejä, kun taas kasvattajat osaavat entistä paremmin käyttää myös viihteellisiä pelejä opetustarkoitukseen. (Saarenpää 2009.)

Alun perin lautapelejä tehtiin lähinnä lapsia ja heidän vanhempiaan ajatellen. Näiden pelien ominaispiirteenä oli tuuripainotteisuus. Uudemmissa peleissä keskitytään enemmän taitoon, jolloin myös tuuriin nopeasti kyllästyvät pelaajat jaksavat pelata näitä pelejä ja uuden oppiminen on mahdollisempaa. Nykyään pelejä suunnataan niin lapsille kuin aikuisillekin. Useimmat uudet eli 2000-luvulla kehitetyt lautapelit ovat lähtöisin Saksasta, mutta myös Suomessa on kehitetty lautapelejä. (Keskitalo 2010, 121–122.)

Hyvin suunnitelluilla peleillä on selkeät tavoitteet, säännöt, ratkaisut ja toimintatavat. Tällaiset, hyvin suunnitellut pelit, tukevat lapsen kehittymistä monipuolisesti. Hyvä peli luo mahdollisuuden monenlaiseen työskentelyyn ja erilaisiin ratkaisuihin. Pelien tavoitteena on myös tarjota mahdollisuus vuorovaikutukseen aikuisten ja lasten kanssa. Pelin aikana pelaaja joutuu ajattelemaan, päättämään, muistelemaan, valitsemaan ja ratkaisemaan ongelmia sekä odottamaan vuoroaan. (Lummelahti 1995, 71.)

4.2 Lautapelit ja oppiminen

Oppiminen on huomion kiinnittämisen ja tulkinnan sekä merkityksen vuorovaikutusta. Oppimista ohjaa lapsen käsitys itsestä oppijana, toiminta ja toimintaan liittyvä sosiaalinen palaute. Oppimisen kannalta motivaatio on tärkeä. Oppimismotivaatio on lapsen toiminnan suuntautumista toimintaympäristön tekijöihin kuten annettuihin tehtäviin, opettajaan ja kavereihin. Oppimismotivaatio pitää sisällään myös sosiaalisen toiminnan, tunneilmaisut ja lapsen käsityksen itsestään oppijana suhteessa muihin ryhmän lapsiin. Motivationaalinen valmius tarkoittaa lapsen kykyä suunnata ja ylläpitää tarkkaavaisuutta ja lapsen oman toiminnan säätelyä moniärsykyssä oppimistilanteessa. Jäljittely ja mallioppi-

minen tukevat opittavan taidon hallintaa ja sen sisäistämistä. (Lepola & Hannula 2006, 5, 10–11.) Lepola (2006, 52) kirjoittaa, että ennen kouluikää oppimis- ja leikkituokioissa tulee kiinnittää huomiota tarkkaavaisuuden suuntaamiseen ja ohjeiden sekä tarinan ymmärtämiseen. Jotta tehtävät innostaisivat lapsia oppimaan, tulee niiden olla haastavia ja monipuolisia. Tehtävien ratkaisua tulee voida pohtia yksin, aikuisen kanssa ja pienryhmässä. (Lepola 2006, 52–53.)

Lautapeliin pelaaminen on toiminnallinen tapa oppia. Lapsi pääsee käyttämään aistejaan kokonaisvaltaisesti ja opittavaa asiaa kykenee toistamaan ja havainnollistamaan monella eri tavalla ilman, että lapsi kyllästyy siihen. Hintsanen (2008) tutkielmassa opettajat kertovat lautapeliin toimivan hyvin opetuksessa sosiaalisten taitojen opetusvälineenä. Opettajat myös korostivat lautapeliin kehittävän lapsen ajattelutaitoja, organisaatiokykyä ja häviämisen tuottamien tunteiden hallintaa. He näkivät pelien toiminnallisuuden hyvänä opetusmenetelmänä. (Hintsanen 2008, 51–53.)

Vuorovaikutuksellisuus on yksi pelien kantavia teemoja. Pelejä pelatessa pelaaja joutuu ratkaisemaan eteensä tulevia ongelmia, kuten mihin suuntaan liikkuu ja mitä nappulaa liikuttaa. Pelien on tarkoitus aiheuttaa tunnereaktioita. Niiden kautta lapsi voi oppia käsittelemään tunteitaan. Pelit kehittävät myös reaktiokykyä, muistia, motoriikkaa ja ajattelua. Pelien avulla voi opetella käsittelemään pettymyksiä, kuten häviämistä ja onnistumisen kokemuksia, kuten voittamista. (Vuorela 2007, 21–22, 27–28, 30.)

Lautapeliin kautta voi oppia muun muassa numeroita, muotoja, ryhmittelyä ja laskemista, kirjaimia, sanoja, värejä sekä käden ja silmän koordinaatiota. Lautapelejä pelatessa oppii myös sosiaalisia taitoja, kuten kommunikointia suullisesti, jakamista ja odottamista. (Scholastic.com i.a.) Muistipelit ja sanapelit auttavat lasta kasvattamaan sana- ja käsitevarastoaan (Alijoki 2011, 81). Pelin elementit, keskustelut pelin aikana ja ongelmien ratkaisu muiden pelaajien kanssa ovat oppimisen välineitä. Hyvä peli luo opittavan asian konkreettiseksi. Hyvin suunniteltu peli rohkaisee kommunikoimaan, yhteistyöhön ja riskinottoon. Ne auttavat pelaajaa rakentamaan itseluottamustaan. (Treher 2011, 3–4.)

Pelit edistävät vuorovaikutustaitoja ja keskustelutaitoa. Pelatessa lautapelejä voi huomaamattomasti harjoitella myös sanastoa ja käsitteitä, kuten värejä, ylä- ja alakäsitteitä, lukuja ja muotoja. Tarinalliset pelit kehittävät sanavarastoa, sanojen taivuttamista, loogista ajattelua ja kulttuurin tuntemusta. (Halme & Vataja 2011, 29.)

Pelien ominaisuuksista aktiivisuus tukee oppimista erittäin tehokkaasti. Pelit vaativat pelaajalta aktiivista toimintaa, jolloin pelaaja joutuu prosessoimaan opittavaa asiaa. Peleissä pelaajat saavat kokea hallinnantunteita, saada palautetta ja käyttää mielikuvitustaan. Parhaimmillaan oppimispeli luo miellyttävän tavan oppia ja opetella uusia taitoja ja tietoja sekä saa pelaajansa kiinnostumaan opittavasta aiheesta pitkäkestoisesti. (Saarenpää 2009.)

Nousiainen (2008, 115–116) on väitöskirjassaan tutkinut lasten osallistumista pelisuunnitteluun ja heidän kokemuksiaan pelien pelaamisesta oppimisen välineenä. Lapset eivät mieltäneet pelaamista opiskeluksi ja pitivät sitä mukavampana ja motivoivampana tapana oppia perinteiseen tuntityöskentelyyn verrattuna. Lapset pitivät oppimisen kannalta mukavampana tapana ryhmä- tai pari työskentelyä yksintyöskentelyn sijaan. (Nousiainen 2008, 115–116)

4.3 Lautapelit osana leikkiä

Leikin keskeisiä piirteitä ovat vapaaehtoisuus, sisäinen motivaatio, tyydytys ja prosessin tärkeys tuotokseen nähden. Leikin voidaan nähdä alkavan jo ennen kuin lapsi kykenee muodostamaan mielikuvituksellisen tilanteen. Tällöin leikki nähdään vuorovaikutuksena. Toisessa päässä leikin määritteeksi asetetaan se, että lapsi kykenee itse luomaan kuvitteellisia tilanteita leikkiessään. (Kalliala 2009, 40.) Tällä leikin määritelmällä voidaan lautapelit nähdä osana leikkiä.

Leikkiin ei voi pakottaa ketään, joten leikki on vapaaehtoista toimintaa. Lapsen uppoutumista leikkiin voi kuvata käsitteellä virtaus, flow. Siihen sisältyy iloa ja riemua leikistä sekä itsensä, ympäristön ja toiminnan ykseys. Flow:hun pääse-

minen vaatii tarpeeksi haastavia tehtäviä ja niiden haastavuuden tulee kasvaa, jotta flow-tila säilyy. Flow-tilassa lapsi siis voi kehittyä ja oppia uusia asioita. Leikkimiseen kuuluu esineiden ja asioiden kuvittelemisen toiseksi, kuin mitä ne oikeasti ovat. Leikki sujuu, jos kaikki leikkijät kykenevät kuvittelemaan jonkin esineen samaksi asiaksi, esimerkiksi puupalikan lusikaksi. Vaikka leikki on lapselle vapaaehtoista ja voi vaikuttaa hyödyttömältä lapsi oppii leikkiessään monenlaisia taitoja. Marjatta Kalliala (i.a., 5) sanookin: "Lapsi ei siis leiki oppiakseen mutta oppii leikkiessään." (Kalliala i.a. 4–5; Hyvönen, Kangas, Kultima & Latva 2007, 180–181.)

Lapsen perustarpeisiin kuuluu leikkiminen. Leikki on tärkeä kehitystehtävä lapselle. Se vie lapsen kehitystä eteenpäin ja opettaa lapselle käsitteitä ja sosiaalisia taitoja sekä on tärkeässä osassa lapsen kielellistä kehitystä. Leikissä tärkeintä on siitä tuleva ilo ja lapsen oma toiminta yhdessä muiden kanssa. Leikki yhdistää toiminnan, liikkumisen, mielikuvituksen ja todellisuuden sekä puheen. Lapsi kykenee leikin avulla käsittelemään erilaisia tunteita ja opetella ilmaistamaan tarpeitaan. (Litja & Oinonen 2000, 113; Koivunen 2009,40.) Lapsi voi käyttää leikkinsä rakenneosina kaikkea näkemäänsä, kuulemaansa ja kokeamaansa. Leikkiessään lapsi jäljittelee ja luo uutta. Leikki voidaan nähdä enemmän asenteena kuin tietynlaisena toimintana. Sama toiminta voi olla jonkun mielestä leikkiä ja toisen mielestä ei. Lapset käsittelevät faktaa ja fiktiota leikkiessään ja luovat niille merkityksiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20–21.)

Lasten välinen vuorovaikutus syntyy usein pelien ja leikkien kautta. Lapset ovat motivoituneita niihin, sillä pelaaminen ja leikkiminen pitävät sisällään lapsia sisäisesti motivoivia mielikuvitustilanteita. Oma toimintaa opitaan ohjaamaan mielikuvitustilanteiden sääntöjen ja merkitysten kautta. (Hyvönen, Kangas, Kultima & Latva 2007, 179.)

Leikillä on tärkeä merkitys lapsen kielen kehitykselle. Eri välineiden ja materiaalien käyttö leikeissä laajentaa ja monipuolistaa lapsen sanavarastoa ja kehittää ajattelua. Kun kielelliset taidot ovat tarpeeksi kehittyneitä, lapset liittävätkin kielen

toimintaansa ja tällöin harjaantuu kielelliset taidot ja kommunikatiiviset taidot kuten leikin kuvaileminen ja asioista neuvotteleminen ja säännöistä sopiminen. (Halonen 2010, 31.) Lautapeliin laskeminen eräänlaiseksi leikkivälineeksi on tästä näkökulmasta suositeltavaa. Lautapelejä pelatessa lapsi käyttää erilaisia välineitä kuten pelilautaa, kuvallisia kortteja ja pelinappuloita. Lautapeliin pelaamiseen liittyy myös toiminnallinen näkökulma. Pelaajien pitää kyetä sopimaan yhteisistä säännöistä, pelit kehittävät lasten kuvailutaitoja ja pelin aikana voi myös joutua neuvottelemaan ja pohtimaan, mitä seuraavaksi tulee tehdä ja kenen vuoro on pelata.

5 KASVATTAJAN ROOLI KIELEN KEHITYKSEN TUKEMISESSA

Suotuisissa oloissa lapsi voi oppia ympäristönsä kielen spontaanisti. Epäsuotuisista olosuhteista johtuen, voi kielen oppiminen hidastua. Kieltä opetteleva lapsi tarvitsee aikuisten esimerkkiä oppiakseen puhumaan. Siksi aikuisen läsnäolo ja yhteinen tekeminen ovat tärkeä osa lapsen kielellisen kehityksen tukemista. Lapsen kielen kehityksen käännekohdat tapahtuvatkin aluksi lasta hoitavan aikuisen kanssa vuorovaikutuksessa. (Tolonen 2002, 163–164.)

Kielen oppimisen kannalta tärkeää on luoda virikkeellinen ympäristö. Aikuisen tulee oppia tunnistamaan tilanteet, joissa lapsi tarvitsee kielellistä apua ja toisaalta tilanteet, joissa lapsi tarvitsee aikaa muodostaakseen lauseen. Aikuisen läsnäolo leikeissä ja peleissä luo oppimiselle turvallisen pohjan. Uusien taitojen harjoittelu on helpompaa turvallisessa ilmapiirissä. Kehittyminen ja oppiminen tarvitsevat toisen ihmisen, jonka kanssa näitä taitoja voi opetella. Keskusteluaiheeksi kannattaa valita lapsen omia kokemuksia tai hänen tunteisiinsa liittyvä aihe, koska ne ovat lapsen kannalta mielekkäimpiä. Mitä lähempänä lapsen omaa maailmaa keskustelut ovat sitä helpompi lapsen on niihin osallistua. Lapselle tulee myös antaa riittävästi aikaa, jotta hän ehtisi miettiä asioita ja muodostaa pohdinnoistaan vastauksen. (Kovanen 2012, 8–10.)

Lapsen käyttäytymisen säätely ja sosiaalinen vuorovaikutus saattavat olla yhteydessä lapsen kielen kehityksen vaikeuteen. Tästä voi seurata ongelmia kaverisuhteissa. Kieli on myös ajatusten ja viestien välityksen väline sekä auttaa lasta havainnoimaan ympäristöään. Lapsen erilaiset motoriset vaikeudet voivat myös olla yhteydessä kielen kehitykseen. (Alijoki 2011, 78.)

Lapsen kielen kehityksen tukemiseen on syytä kiinnittää huomioita varhain. Kielen kehityksen tukemisessa tärkeintä aikaa on juuri varhaiskasvatusikä. Lapsen kielellisen kehityksen tukemisen edellytyksenä on tuen tarpeen havaitseminen. Osa varhaiskasvatusta onkin tukea lapsen kielellistä kehitystä pelien, leikkien, satujen ja liikunnan kautta. Aikuisen antamalla ohjauksella on tärkeä rooli lap-

sen tukemisessa. Vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä tukee kielen kehitystä. Kielellisiä taitoja tulisi harjoitella monella tavalla, jotta lapsen koko oppimiskapasiteetti tulee käyttöön kokonaisuudessaan. Kielen kehityksen kannalta tärkeät asiat tapahtuvat yleensä niin, ettei lapsi edes tiedosta opettelevansa uusia asioita. Tuen tarpeessa oleva lapsi hyötyy pienryhmä tai lapsi-aikuinen tuokioista, jolloin hän saa aikaa miettiä vastausta eikä joku kielelliseltä kehitykseltään kehittyneempi lapsi sitä paljasta. (Alijoki 2011, 78–80.)

Päivittäiset asiat leikin ja vuorovaikutuksen kautta ovat hyvä tapa tukea lapsen kielellistä kehitystä. Kasvattajan monipuoliset ja vaihtelevat toimintatavat ovat tärkeässä osassa kielen kehityksen tukemisesta. Kasvattaja voi tukea lapsen kielen kehitystä muun muassa seuraavilla arkipäiväisillä tavoilla: puhuminen yhdessä lapsen kanssa, eleiden käytöllä ja erilaisten leikkien, pelien ja tehtävien avulla sekä lapsen tarkkaavaisuuden kohdistamisella ja ylläpitämisellä esimerkiksi kuvien, äänenvoimakkuuden, ylimääräisten ärsykkeiden poistamisen ja sopivan toiminnan keston avulla. (Aaltonen ym. 2008, 21.)

Kielellisen kehityksen tukemisen onnistumisessa on kielitaidon tunnistaminen ja arvioiminen, jotta kasvattaja voi suunnitella lapsen taidoille sopivaa toimintaa. Varhaiskasvatusikäisen lapsen kielitaitoa tulisi arvioida kolmen kuukauden välein ja kiinnittää huomioita kuullun ymmärtämiseen, puhumiseen, sanastoon ja lauserakenteisiin. Suomea muuna kuin äidinkielenään puhuvan lapsen käyttämiä kieliä tulee arvioida yhdessä vanhempien kanssa. Arviointia varten kasvattajan on hyvä havainnoida lapsen leikkiä ja arkitilanteita. Myös sadutusta voidaan hyödyntää lapsen kielitaidon arvioimisen välineenä. (Halme & Vataja 2011, 33–35.)

Lapsen kielitaitoa ja sen kehitystä voi tukea monin eri tavoin. Aikuinen voi tukea lapsen kielellistä kehitystä havaitsemalla ja tukemalla lapsen kiinnostuksen kohteita, ohjaamalla lapsen tarkkaavaisuutta ja puhumalla toiminnan aikana siitä, mitä tehdään ja tapahtuu. Kasvattaja tukee oman puheensa avulla lapsen kielen kehitystä. Hänen on hyvä kiinnittää huomioitansa omaan äänensävyyn ja -voimakkuuteen. Kuiskaukset, huudahdukset ja muut äänenkäytölliset seikat herättävät kuulijan huomion. Kasvattajan tulee suosia lyhyitä ilmaisuja, selkeää

kieltä ja lähiympäristöön liittyviä sanoja. Taukojen ja toistojen avulla kasvattaja voi vahvistaa kielellisiä ilmauksiaan. Kasvattajan tulee myös vastata lapsen aloitteisiin. (Tolonen 2002, 171–172.)

Lapset käyttävät kieltä eri tavoin. Toiset nauttivat puheen tuottamisesta, toiset puhuvat vain harkiten ja toiste ovat vaikenovia, mutta taitavia kielenkäyttäjiä. Kasvattajan tulee huomioida omalla käyttäytymisellään kaikenlaiset puhujatyypit. Kasvattajan on oltava tietoinen siitä, kuinka omalla käytöksellään huomioi lasten erilaiset tarpeet, jottei hän huomaamattaan jätä huomioimatta jotakin puhujatyyppejä. Aikuisen suhtautuminen lapseen ja hänen aloitteisiinsa on ratkaisevassa osassa lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen syntyä. (Tolonen 2002, 172–173.)

Toiminnalliset vuorovaikutushetket ovat tärkeä osa lapsen kielen kehityksen tukemista. Arkiset perushoitotilanteet, kuten lapsen saapuminen ja lähteminen sekä pukeminen ja vessassa käynti ovat hyviä hetkiä tukea lapsen kielellistä kehittymistä. Ne toistuvat säännöllisesti ja lapsi saa olla hetken kaksin kasvattajan kanssa, jolloin heillä on mahdollisuus vuoropuheluun. (Tolonen 2002, 173–174.)

Lapsen kielen kehityksen tukemiseksi tulee aikuisen selittää lapselle sanojen merkityksiä. Lapsen on myös hyvä saada kielellisiä haasteita esimerkiksi vaativampien satukirjojen tai keskustelun kautta. Lasta tulee kannustaa puhumaan esittämällä hänelle kysymyksiä, pyytämällä häneltä mielipidettä ja rohkaisemalla häntä ilmaisemaan tunteitaan. Yli kolmevuotias lapsi kykenee myös ymmärtämään juoneltaan haastavampia tarinoita. Lapsen kanssa on hyvä keskustella tarinasta jälkikäteen, jolloin lapsi kykenee harjoittamaan muistiaan ja selittämään omin sanoin, mitä tarinassa tapahtui. Myös lapsen piirustuksista on hyvä keskustella lapsen kanssa. (Woolfson 2003, 134.)

6 LAUTAPELIKANSION RAKENTAMINEN

6.1 Toimintaympäristö

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä päiväkotia Pertun kanssa. Päiväkotia Perttu on Pohjois-Helsingin Siltämäessä sijaitseva neljän ryhmän päiväkotia, joka on aloittanut toimintansa vuonna 1989. Päiväkodissa on yksi alle 3-vuotiaiden ryhmä, kaksi 3–5-vuotiaiden ryhmää ja esikouluryhmä. Pertun asiakaskunta on moninaista. Päiväkotia Pertussa on 78 asiakaspaikkaa. Päiväkodin lapsista noin 30 % on vuodesta toiseen maahanmuuttajataustaisia. Päiväkodin kasvatus- ja hoitohenkilöstöön kuuluu 5 lastentarhanopettajaa, resurssierityislastentarhanopettajaa, 6 lastenhoitajaa, 1 erityisavustaja sekä 2 päiväkotiapulaista. Päiväkotia Pertussa on totuttu vastaamaan perheiden tarpeisiin yksilöllisesti perheen tarpeet huomioiden. Tästä syystä myös perheiden luottamus päiväkodin kasvatushenkilöstöön on hyvää. (Hopeasaari 2013; Päiväkotia Pertun varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 1.)

Päiväkotia Pertun toiminta-ajatuksena on luoda viihtyisä ilmapiiri, jossa lapset voivat harjoitella uusia taitoja. Leikillä on merkittävä osa lasten arjessa. Päiväkodissa luodaan leikille mahdollisuuksia, koska siellä nähdään leikin olevan väline lapsen oppimiseen ja tunteiden käsittelyyn. Päiväkotia Pertussa pidetään myös tärkeänä aikuisen antamaa kielellistä mallia. Lapsen kanssa on tärkeää puhua selkeästi ja vastavuoroisesti sekä tasavertaisesti lapsen ikätaso huomioiden. Päiväkodissa on myös käytössä kuvia eri arjen tilanteista, leikeistä ja ohjelmasta. Kuvia käytetään sekä maahanmuuttajataustaisten lasten että kansainmaalaisten lasten kanssa. Maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielien tasoa seurataan vuosittain erilaisilla testeillä. (Päiväkotia Pertun varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 1–2, 6, 17–18.)

Opinnäytetyön produktina syntyneen lautapelikansion suuntasin käytettäväksi molemmille päiväkodin 3–5-vuotiaiden lasten ryhmille. Näissä kahdessa ryhmässä työskentelee 2 lastentarhanopettajaa, 4 lastenhoitajaa ja 1 erityisavusta-

ja eli yhteensä 7 kasvatus- ja hoitohenkilöstöön kuuluvaa ja lautapelikansiota käyttävää työntekijää.

6.2 Työelämäyhteistyö

Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2013, jolloin esitin Helsingin kaupungin päiväkotia Pertun johtajalle kiinnostukseni tehdä opinnäytetyö liittyen lapsen kielelliseen kehitykseen. Olin tällöin harjoittelussa päiväkodissa. Päiväkodissa otettiin ehdotukseni opinnäytetyön tekemisestä heille innolla vastaan ja heillä oli pian ehdotus tarkemmasta aiheesta. He toivoivat työvälinettä aktiiviseen lautapelien hyödyntämiseen kielen kehityksen tukemisessa niin suomalaisten lasten kuin maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelyyn. Päädyimme siihen, että valmistetaan heille lautapelikansion, jossa on heidän hyllyistään jo löytyviä lauta- ja oppimispeliä, joita voi ottaa avuksi erityisesti kielellisen kehityksen tukemiseen.

Yhteydenpito päiväkodin kanssa tapahtui pääsääntöisesti sähköpostin välityksellä ja vierailuilla päiväkotiin sekä keskusteluilla harjoitteluni aikana. Harjoitteluni aikana ehdimme alustavasti pohtia opinnäytetyötä, mutta ensimmäinen yhteinen palaveri pidettiin toukokuussa 2013. Palaveriin osallistui lisäksi päiväkodin resurssierityislastentarhanopettaja ja lastentarhanopettaja. Palaverissa pohdimme yhdessä, mitä toiveita päiväkodilla on kansion sisältöä ajatellen. He toivoivat selkeitä kuvia peleistä, sääntötiivistelmän sekä sen mitä kielen kehityksen osa-alueita peli tukee. Tällöin sovimme myös, että lähetän heille opinnäytetyösuunnitelmani luettavaksi kesän loppupuolella.

Syyskuussa 2013 kävimme yhdessä yhteyshenkilön kanssa läpi päiväkodin lautapelejä, ja niistä kuvasin tarkempaa tarkastelua varten 33 peliä. Pian tämän jälkeen yhteyshenkilö päiväkodin puolelta vaihtui. Häneenkin olen ollut yhteydessä sähköpostitse ja vierailujen kautta. Jos yhteyshenkilö ei ole ollut tavoitettavissa, olen ollut yhteydessä ryhmän muuhun kasvatus- ja hoitohenkilöstöön. Päiväkodin johtajaan olen myös ollut yhteydessä sähköpostitse päiväkodin var-

haiskasvatussuunnitelmaan ja muihin taustatietoihin liittyvissä asioissa. Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma on päivityksessä ja sain heiltä päivityksen alla olevan version luettavakseni, sillä edellinen suunnitelma on vuodelta 2007. Yhteistyö on ollut sujuvaa.

6.3 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena on auttaa päiväkotia Pertun hoito- ja kasvatushenkilöstöä tukemaan lasten kielellistä kehitystä. Työskentelyn välineeksi haluttiin lautapelit, sillä niitä päiväkodilla on melko paljon, mutta päiväkodin yhteyshenkilön mukaan niitä käytetään vain vähän tietoisesti kielen kehityksen tukemiseen. Kohderyhmäksi valittiin 3–5-vuotiaat suomalaiset ja maahanmuuttajataustaiset lapset.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli

- luoda monipuolinen ja käytännöllinen kansio lautapeleistä päiväkotia Perttuun 3–5-vuotiaiden lasten ryhmien käyttöön kielen kehityksen tukemiseen sekä suomalaisilla että maahanmuuttajataustaisilla lapsilla
- aktivoida päiväkodin henkilöstöä hyödyntämään lautapelejä pedagogisena välineenä.

6.4 Suunnittelu, toteutus ja arviointi

Opinnäytetyön produktin suunnittelussa huomioin päiväkodin maahanmuuttajataustaisten lasten suhteellisen suuren määrän. Päiväkodin kasvatushenkilöstö joutuu päivittäin tekemisiin maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehitykseen liittyvien asioiden kanssa, joten tällä opinnäytetyön produktilla on tarkoitus auttaa kasvattajia tukemaan myös maahanmuuttajataustaisten lasten kielellistä kehitystä.

Opinnäytetyöprosessissa kulki samanaikaisesti rinnakkain sekä raportin työstäminen että produktin tekeminen (liite 2). Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2013, jolloin esitin ideapaperin koululla ja idean päiväkodilla. Toukokuussa 2013 pidimme päiväkodin yhteyshenkilön kanssa suunnittelupalaverin, jossa sovimme tarkemmin aiheesta, produktin toteutuksesta ja aikataulusta. Luin materiaalia kielen kehityksestä, lautapeleistä, oppimisesta ja vuorovaikutuksesta sekä näiden vaikutuksista toisiinsa. Näiden tietojen pohjalta pohdin myöhemmin lautapelien kieltä kehittäviä osa-alueita.

Vuoden 2013 alkusyksystä kävimme päiväkodin yhteyshenkilön kanssa päiväkodin pelit läpi ja valitsimme niistä 33 peliä, jotka valokuvasin kansiota varten, ja joista myöhemmin vielä pohdin, voiko niitä käyttää kielen kehityksen tukemiseen ja jos voi niin millä tavalla. Päiväkodin peleistä valitsimme tarkempaan tarkasteluun niitä, jotka voisivat tukea kielen kehityksen eri osa-alueita ja jotka sopivat 3–5-vuotaille lapsille. Syksyn aikana tutustuin pelien sääntöihin ja sisältöihin ja loin lautapelikansion sivut (liite 1). Samanaikaisesti syvennyin teoriaan lapsen kielen kehityksestä ja lautapelien hyödyntämisestä opetuksessa. Tutustuin jokaisen kuvaamani lautapelin sääntöihin netistä löytyvien sääntökirjasten avulla tai käymällä päiväkodilla tutustumassa peleihin ja niiden sääntöihin. Kirjoitin peleistä sääntötiivistelmät, joihin poimin pelin pelaamisen kannalta tärkeimmät seikat, kuten alkuvalmistelut ja pelin eteneminen sekä kuinka peli päättyy. Seuraavana vaiheena tarkastelin pelejä teorian pohjalta kielen kehityksen näkökulmasta.

Teoriaa luettuani ja pelejä tarkastellessani päätin myös onko tarpeen jättää joi-takin kuvaamiani pelejä kansion ulkopuolelle. Rajauksia tein, koska koin, etteivät osa kuvaamistani peleistä olleet kuitenkaan määritelmällisesti lauta- tai oppimispelejä. Tällaisesta esimerkkinä sanasäkit, joiden pelaamiseen tai joiden kanssa leikkimiseen ei ole tiettyjä sääntöjä, eikä niissä ole lautapeleille ominaista pelialustaa. Näistä syistä johtuen, päätin rajata sanasäkit lautapelikansion ulkopuolelle. Yhden pelin jätin pois, koska mielestäni kielen kehityksen kannalta itse pelin sisältö ei ollut riittävä, vaan ajatuksena oli, että peli kehittää kieltä keskusteluiden aikana. Tällä perusteella voisi joukkoon laittaa kaikki pelit, sillä min-

kä tahansa pelin äärellä on mahdollisuus keskustella, joten päätin jättää pois pelit, joissa pelin sisältö ei tuonut keskusteluun tarpeeksi sisältöä. Tässä kyseisessä pelissä opittavana asiana oli neljä väriä (sininen, punainen, keltainen ja vihreä) ja aaveen kummitteluääni ”huhhuuh”. Koska alustavasti valituista peleistä monien kanssa pystyi opettelemaan värejä ja keskustelemaan laajemmalti pelin kuvituksen tai muiden seikkojen takia, katsoin tämän pelin paremmaksi jättää kansion ulkopuolelle.

Yhdistin myös muistipelit yhdeksi kokonaisuudeksi sillä säännöt jokaisessa variaatossa ovat samat ja pelit kehittävät samoja kielen osa-alueita. Näin tein myös lottopeleille. Muistipelejä on yhteensä 4 kappaletta ja lottoja 5 kappaletta.

Kun olin tehnyt peleistä alustavat vedokset, lajittelin pelit eri osa-alueita kehittäviin peleihin. Tämän tein, jotta pelien löytäminen kansioista olisi helpompaa ja kasvattajan olisi helpompi valita tilanteeseen sopiva peli sen mukaan, mitä kielen osa-alueita peli kehittää. Pelit jaoin sanastoa ja puheen tuottamista kehittäviin. Sanastoa kehittävät pelit jaoin edelleen adjektiiveihin ja substantiiveihin. Puheen tuottamista kehittävät pelit jaoin kysymyslauseita kehittäviin, loogista ajattelua kehittäviin sekä kertovaa ja kuvailevaa puhetta kehittäviin. Eri osa-alueita tuli siis yhteensä viisi. Lajitellessani pelejä sanastoa kehittäviin ja puheen tuottamista kehittäviin pohdin sitä, mitä pelissä tehdään. Jos pelissä valitaan nopan, kuvan tai muun tekijän perusteella oikea asia, sijoitin pelin sanastoa kehittävään pinon. Tämän pinon taas jaoin eri sanaluokkiin sen mukaan, mikä sanaluokka pelissä oli vahvimmin esillä. Sanaluokkia tuli kaksi; adjektiivit ja substantiivit.

Puheen tuottamista ja ymmärtämistä kehittävään pinon sijoitin pelit, joissa täytyy pyytää, kysyä, kuvailla tai kertoa jotain, jotta peli etenee. Näissä peleissä peli ei siis etene, elleivät pelaajat itse tuota puhetta ja toisaalta ymmärrä mitä muut pelaajat pyytävät tai kysyvät. Tämän pinon pelit jaoin kertovaa ja kuvailevaa puhetta kehittäviin, kysymyslauseita kehittäviin ja loogista kerrontaa kehittäviin pinoihin. Kertovaa ja kuvailevaa puhetta kehittävässä peleissä pelaajan täytyy kertoa tai kuvailla kuvia, kortteja tai pelivälineitä. Kysymyslauseita kehittäviin

tävissä peleissä pyydetään ja selvitetään asioita kysymällä muilta pelaajilta jotta pelin etenemiseksi. Loogista kerrontaa kehittävät pelit ovat pelejä, joissa kerrotaan tarinaa sen jälkeen kun laatat on järjestetty loogiseen järjestykseen.

Pelien jakaminen näiden otsikoiden alle ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Jokaisen pelin voisi sijoittaa myös muun otsikon alle. Voisi sanoa, että jokainen näistä peleistä kehittää sanastollista osaamista, mutta jos peli kehitti esimerkiksi myös kerrontaa, lajittelin sen puheentuottamisosioon. Monet pelit myös harjoittavat esimerkiksi numeraaleja tai verbejä, vaikkei niitä ole erikseen eroteltukaan. Pelien lajittelu olikin haastavaa juuri siksi, että jokaisen pelin voisi sijoittaa useampaan kategoriaan. Päädyin sijoittamaan pelit sen mukaan, mikä kielen kehityksen osa-alueen oppiminen kyseisessä pelissä korostuu.

Produktin ollessa viimeistelyä vaille valmis, pyysin kaikilta 3–5-vuotiaiden ryhmän kasvattajilta palautetta kansion käytettävyydestä, sisällöstä ja ulkomuodosta, kuten selkeydestä, lomakkeen avulla (liite 3). Lomakkeet toimitin henkilökohtaisesti yhteyshenkilölle, joka jakoi ne muille kasvattajille. Lomakkeita toimitin heille 7 kappaletta viikolla 50 ja lomakkeet hain takaisin viikolla 3. Lomakkeet olivat heillä yhteensä 4 viikkoa, mutta joulusta ja uudesta vuodesta johtuvien lomien takia kansion käyttöön heille jäi aikaa vain vajaa 3 viikkoa. Palautelomakkeita sain takaisin 4 kappaletta. Vastaajina oli lastentarhanopettajia, lastenhoitajia ja erityisavustajia.

Toimitan valmiin lautapelikansion päiväkodille henkilökohtaisesti. Samalla toimitan heille tämän raportin tulostettuna tarkempaa aiheeseen tutustumista varten. Päiväkodin yhteyshenkilö ei kokenut tarpeelliseksi erillistä opinnäytetyön esittelyä, sillä hänen mielestään kansio on helppokäyttöinen ja hän uskoo heidän osaavan hyödyntää kansiota.

6.5 Produktin arviointi

6.5.1 Yhteistyökumppanin palaute

Palautelomakkeen vastauksista käy ilmi, että lautapelikansio auttaa kasvattajaa muistamaan mitä pelejä päiväkodilla on ja nopeuttaa arjessa pelin valintaa, koska pelit ovat helposti kansiossa nähtävillä. Kansio on myös apuna toiminnan suunnittelussa ja selkeät tavoitteet helpottavat sopivan pelin valintaa. Myös selkeät peliohjeet helpottavat pelien käyttöä ja toiminnan suunnittelua. Sääntötiivistelmien avulla on nopea ottaa uusikin peli käyttöön.

Kansion rakenteeseen sain palautelomakkeista muutamia hyviä korjausehdotuksia. Kuten jo aiemmin on mainittu, pelit on jaoteltu sanastoa ja puheen tuottamista kehittäviin ja alalukuihin adjektiivit ja substantiivit sekä kysymyslauseita, loogista ajattelua ja kertovaa sekä kuvailevaa puhetta kehittäviin. Selkeyttä tähän jakoon sisällysluettelon lisäksi toisivat välilehdet tai otsikkosivut, joista kävisi ilmi, missä alkaa kukin osa-alue. Toinen idea oli jaotella sanasto-osio teeman mukaisesti esimerkiksi eläimiin ja väreihin ynnä muihin teemoihin, sillä suurin osa peleistä harjoittaa substantiiveja. Tässä haasteena on se, että monissa peleissä sanasto sisältää useita teemoja, ja siksi näen käytännöllisempänä, että sanasto-osio on jaoteltu adjektiiveihin ja substantiiveihin. Esimerkiksi muistipeleissä on useamman eri teeman sanastoa yhdessäkin pelissä, jolloin sen ryhmittely teeman mukaisesti on vaikeaa.

Kansiossa käytetty kieli ja pelien ohjeet ovat saamani palautteen mukaan selkeää ja helppolukuista. Myös kansion ulkoasu oli hyvä. Peleistä otetut värikuvat olivat vastaajien mielestä kiva lisä. Yhden palautteen mukaan on myös hyvä, että sekä tavoitteet että peliohjeet on kirjattu lyhyesti. Pelien järjestys oli myös selkeä. Yksi vastaajista toivoi joihinkin peleihin ns. loppuratkaisua. Esimerkkinä hän mainitsi pelin Klipp Klapp, jossa on tarkastusmahdollisuus. Tämä oli minulta jäänyt huomaamatta, ja selvitin sekä lisäsin sen kansioon.

6.5.2 Itsearviointi

Mielestäni kansio on onnistunut. Se on selkeä ja helppokäyttöinen. Uskon kansion olevan sekä itselleni että yhteistyöpäiväkodille toimiva väline lasten kielellisen kehityksen tukemisessa. Kansio helpottaa pelien käyttöönottoa, sillä säännöt ovat tiiviissä, mutta selkeässä muodossa, eikä kasvattajan tarvitse lukea pitkiä sääntöjä, ennen kuin pelin voi aloittaa. Tavoitteet ovat myös mielestäni selkeästi listattu, joka helpottaa ja nopeuttaa pelin valintaa.

Näin jälkikäteen ajateltuna, ottaisin pelien kuvat hieman eri tavalla. Yritin ottaa mahdollisimman selkeitä ja informatiivisia kuvia, mutta vasta viimeistelyvaiheessa mieleeni tuli, että kansion ulkoasun selkeyttämiseksi kuvat peleistä olisivat voineet olla vielä tarkemmin suunniteltuja ja sommiteltuja. Yhtenäisemmän ulkoasun vuoksi olisi kaikki kuvat ollut hyvä ottaa joko pystyyn tai vaakaan ja samasta kuvakulmasta. Nyt kuvia on sekä pystyyn että vaakaan ja osa kuvista on otettu ylhäältä päin ja osa sivusta. Tärkein asia, jota kuvilla hain – nähdä pelin laatikko ja sisältö yhdellä vilkaisulla – käy kuitenkin ilmi useimmista kuvista hyvin.

Kansion koekäyttö oli huonoon aikaan. Joulun ja uuden vuoden ohjelman ja lomien takia koekäytölle ei jäänyt aikaa riittävästi. Kahdessa palautelomakkeessa olikin mainittu, että käyttö jäi vähäiseksi juuri joululoman takia. Palautteet olisi siis ollut hyvä kerätä jo ennen joulua, jotta olisin saanut parempaa palautetta käyttökokemuksesta. Huono ajankohta koekäytölle ja palautteen antamiselle on todennäköisesti myös syynä, siihen, että sain vain neljä seitsemästä lomakkeesta takaisin. Palautelomakkeeseen olisi ollut hyvä myös laittaa omat kysymykset siitä, kuinka lautapelikansion käyttö auttaa hoito- ja kasvatushenkilöstöä työskentelemään suomalaisten lasten kanssa ja maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Näin olisin saanut tarkempaa palautetta siitä, onko kansio hyödyllinen molempien ryhmien kanssa työskennellessä.

Toinen opinnäytetyöni tavoitteista oli myös aktivoida henkilöstöä hyödyntämään lautapelejä työssään, mutten tästä aiheesta kysynyt palautelomakkeessa. En siis myöskään suoranaisesti tähän saanut vastausta. Mielestäni kansion selke-

ys, helppokäyttöisyys ja sisältö ovat kansion käyttöön aktivoivia elementtejä. Palautteessa vastaajat sanoivat kansion olevan hyödyllinen muun muassa juuri näiden elementtien takia, joten uskon, että lautapelikansio itsessään aktivoi ryhmien hoito- ja kasvatushenkilöstöä hyödyntämään lautapelejä kielellisen kehityksen välineenä.

Opinnäytetyöni produktin kohderyhmäksi valikoitui sekä suomalaiset että maahanmuuttajataustaiset lapset päiväkodin toiveesta johtuen. Huomion nämä molemmat ryhmät lukemalla kielen kehityksen teoriaa sekä äidinkielen oppimisesta että vieraan kielen oppimisesta. Pohtiessani lautapelien kieltä kehittäviä osalueita pohdin sekä äidinkieltä harjoittelevan lapsen tarpeita että vierasta kieltä opettelevan lapsen tarpeita. Lautapelien pelaamisen avulla molempien ryhmien kielellistä kehitystä voi tukea toiston ja puheen tuottamisen avulla. Myös vuorovaikutus muiden pelaajien kanssa tukee kielellistä kehitystä sekä suomalaisilla että maahanmuuttajataustaisilla lapsilla.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön tarkastelua ja jatkokehittämisideoita

Etsiessäni teoriatietoa lautapeleistä välineenä oppimiseen ja kielen kehitykseen törmäsin useisiin tutkimuksiin, kirjoituksiin ja mielipiteisiin virtuaalisista peleistä, kuten tietokone- tai pelikonsolipeleistä. Vaikuttaa siltä, että virtuaalisia pelejä on tutkittu ja hyödynnetty opetuksessa ja kasvatuksessa enemmän kuin lautapelejä. Tätä opinnäytetyötä tehdessäni olenkin ajatellut, että tutkimuksille lautapelien hyödyntämisestä päivähoitossa olisi tarvetta ja kysyntää, jotta lautapelien käyttö otettaisiin osaksi jokaviikkoista toimintaa.

Lukiessani artikkeleita ja tutkimuksia sekä kirjoittaessani opinnäytetyötäni törmäsin pienryhmätoimintaan ja sen tärkeyteen muutamissa tutkimuksissa. Oivalsin, että lautapelien pelaaminen on pienryhmässä tapahtuvaa toimintaa. Lautapelien pelaaminen onkin hyvää sisältöä pienryhmän kanssa uuden tai vaikean asian harjoitteluun sekä muuhun toimintaan. Harjoittelu ja työskentelykokemukseni mukaan, päiväkodin lautapelit ovat valitettavan usein vain lasten omatoimisessa käytössä, eikä niinkään kasvatus- ja hoitohenkilöstön työvälineenä pienryhmä tai muuhun toimintaan. Jos nyt alkaisin kirjoittaa tätä raporttia, ottaisin tarkempaan tarkasteluun juuri tutkimuksia pienryhmä- ja vertaisryhmätoiminnosta. Tätä työtä voisi siis jatkaa myös niistä näkökulmista.

Lautapelikansiota voisi myös jatkokehittää ja laajentaa sisältämään myös liikunnallisia pelejä ja leikkejä sekä hyviä kieltä kehittäviä kirjoja ja loruja. Kansioon voisi myös lisätä uusia pelejä kielen kehitykseen sopivia pelejä, sitä mukaan kun niitä päiväkotiin ostetaan.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Koko opinnäytetyöprosessin ajan pyrin pitämään mielessä eettisen toimintatavan. Noudatin sovittuja sopimuksia ja aikatauluja. Pyrin asiallisuuteen ja täsmällisyyteen esimerkiksi yhteydenpidoissani yhteistyötahooni päiväkotia Perttuun. Koska opinnäytetyöni ei ole tutkimus, eikä suoranaisesti liity lasten kanssa toimintaan, en tarvinnut tutkimuslupaa. Eettisyyden ja kuvien käytön takia, päätin myös kuvata itse pelit, joita produktissani on. En myöskään kuvannut ihmisiä. Koska osan peleistä kuvitus on tekijänoikeudella suojattu ja niiden julkaisemiseen tarvitsisi luvan, jätin liitteen lautapelikansion kuvat peleistä pois. Näin eettisyys toteutuu myös kuvien julkaisun suhteen opinnäytetyössäni.

Noudatin työskennellessäni vaitiolo- ja salassapitovelvollisuutta. Työstäessäni opinnäytetyötä päiväkodin tiloissa kysyin aina luvan tilojen ja tarvikkeiden käyttöön. Asioita, joita näinä aikoina kuulin, pidin omana tietonani. Opinnäytetyön arviointi on tehty avoimesti ja rehellisesti. Sekä kirjallisen raportin että produktin sanavalinnat ovat tarkkaan harkittuja ja kielenkäyttö on ammatillista.

Lastentarhanopettajan eettisissä ohjeissa listataan ihmisarvo, oikeudenmukaisuus, totuudellisuus ja vapaus keskeisiksi lastentarhanopettajien arvoiksi. Lastentarhanopettajan tulee kunnioittaa jokaista ihmistä, riippumatta hänen taustastaan. Hänen tulee myös kohdella jokaista oikeudenmukaisesti. Oikeudenmukaisuuteen sisältyy lastentarhanopettajan toiminnan tasa-arvoisuus, syrjinnän ja suosimisen estäminen, kuulluksi tuleminen ja oikeus selvittää ristiriidat. Totuudellisuus lastentarhanopettajan arvona tarkoittaa avointa vuorovaikutusta ja totuuden etsimistä. Lastentarhanopettajalla on myös vapaus omaan arvomaailmaansa, mutta hänen on kuitenkin toimia tehtävää määrittävän normiston tavalla. (Lastentarhanopettajaliitto 2004, 4.)

Lastentarhanopettajan työssä tärkein osa-alue on suhde lapsiin. Lastentarhanopettaja edistää ja tukee yksilöllisesti lapsen kasvua, oppimista ja kehitystä. Lastentarhanopettaja tukee myös vanhempien kasvatustyötä ja edistää lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Lastentarhanopettajalla on myös vastuu omas-

ta ammatillisesta kasvustaan sekä osaa arvioida omaa kasvatusnäkemystään. Hänellä on myös vastuullaan suunnitella hoidon, kasvatuksen ja opetuksen suunnittelu ja toteuttaminen. (Lastentarhanopettajanliitto 2004, 6–7.)

Sosionomin (AMK) kompetensseihin kuuluu eettinen osaaminen, johon kuuluu eettisten periaatteiden sisäistäminen ja niiden mukaisesti toimiminen, eettinen reflektio, jokaisen ihmisen ainutkertaisuuden huomioiminen ja tasa-arvoisuuden edistäminen sekä huono-osaisuuden ehkäiseminen (Sosiaaliportti i.a.)

Opinnäytetyöni on yllä mainittujen eettisten periaatteiden mukainen. Opinnäytetyöni produkti tukee lasten kasvua, oppimista ja kehitystä, erityisesti kielelliseltä ja vuorovaikutukselliselta kannalta. Opinnäytetyöni on myös ollut itselleni välineenä ammatilliseen kasvuun ja omien näkemysten arviointiin.

Opinnäytetyöni luotettavuuteen vaikuttaa se, olenko onnistunut valitsemaan työni kannalta keskeistä teoriaa sekä se onnistuinko soveltamaan sitä käytäntöön pohtiessani pelien kieltä kehittäviä osa-alueita. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että en itse ole pelannut kaikkia pelejä, vaan olen pohtinut niitä vain lukemieni sääntöjen pohjalta.

7.3 Ammatillinen kasvu

Sosionomin (AMK) kompetensseihin kuuluu osaamista muun muassa sosiaalialan eettisestä osa-alueesta sekä asiakastyön, palvelujärjestelmän, tutkimuksellisen kehittämisosaamisen osa-alueista (Sosiaaliportti i.a.). Näitä sosionomin (AMK) kompetensseja opinnäytetyön tekeminen kehitti omalta osaltaan. Asiakastyötä pääsin harjoittamaan yhteistyöpäiväkodin kanssa luomalla heihin vuorovaikutuksellisen ja yhteistyöhön pohjautuvan suhteen. Opinnäytetyönäni kehitin päiväkodin käyttöön uudenlaisen välineen kielen kehityksen tukemiseen ja sen tekemisen kautta olen saanut myös kokemusta projektin suunnittelusta, toteutuksesta ja raportoinnista.

Lastentarhanopettajan asiantuntijuus perustuu lapsen kehityksen tuntemiseen, havainnointitaitoihin, vuorovaikutusosaamiseen sekä suunnittelu-, kehittämis- ja arviointitaitoihin. (Onnismaa & Valli 2005, 14–15.) Opinnäytetyöni kautta olen oppinut lapsen äidinkielen ja toisen kielen oppimiseen vaikuttavia asioita, ja niiden normaalia kulkua. Niiden tietojen avulla, osaan huomata lapsilla kielellisen kehityksen haasteita ja puuttua sekä vaikuttaa omalla toiminnallani niihin jo varhaisessa vaiheessa. Opinnäytetyötä tehdessäni olen myös oppinut havainnointitaitojen olevan tärkeitä, jotta kasvattaja huomaa lapsen tuen tarpeen. Suoranaisesti havainnointitaitoja opinnäytetyöni ei kuitenkaan kehittänyt. Opinnäytetyötä työstäessäni kuitenkin olen ajatuksen tasolla sisäistänyt havainnoinnin tärkeyden ja merkityksen kasvattajan toimintaan. Opinnäytetyöni aikana olen tehnyt yhteistyötä päiväkodin henkilöstön kanssa, joka on kehittänyt vuorovaikutusosaamistani. Suunnittelu-, kehittämis- ja arviointitaitoni ovat kehittyneet koko opinnäytetyöprosessin ajan suunnitellessani, kehittäessäni ja arvioidessani prosessia. Opinnäytetyöni kautta olen oppinut kielellisen kehityksen merkitystä lapsen oppimiseen, vuorovaikutussuhteisiin ja tasa-painoiseen kasvuun.

Lastentarhanopettajan perustehtäviin kuuluu kielen kehityksen tukeminen. Hänen vastuullaan on lapsiryhmän toiminnan organisointi, suunnittelu, toteutus ja dokumentointi sekä yhteistyö vanhempien kanssa. Lastentarhanopettajan tulee tukea lasten vuorovaikutussuhteita ja niiden tasaisesta jakautumisesta. Lastentarhanopettajan tulee paneutua lapsen kielitaitotasoon. Hänen tulee myös olla kielenkäytön mallina lapsille ja luoda mahdollisuuksia käyttää kieltä. Lastentarhanopettajan tulee myös pyrkiä herättämään kiinnostusta kieltä kohtaan ja opettaa kieltä eri menetelmien avulla. Lastentarhanopettajan tulee myös olla tuke-
massa vanhempia kasvatustyössään. Jokaisen lastentarhanopettajan omat näkemykset kielen opettamisesta ja oppimisesta vaikuttavat kasvattajan toimintaan. (Kovanen 2012, 26–28.)

Opinnäytetyötä työstäessä olen saanut paljon uutta tietoa vuorovaikutuksesta, oppimisesta ja kielen kehityksestä. Näitä tietoja voin hyödyntää tulevaisuudessa työskennellessäni lapsiryhmässä. Opinnäytetyön tekeminen myös osaltaan kehittää organisointi, suunnittelu ja toteutus taitoja, joita lastentarhanopettaja tulee

tarvitsemaan päivittäin työssään. Opinnäytetyötä tehdessä tarvitsee aikatauluttaa sekä omaa toimintaa että sopia yhteistyökumppanin kanssa aikatauluista ja suunnitella sekä toteuttaa omaa ideaa yhteistyökumppanin toiveet huomioon ottaen. Opinnäytetyöni aikana olen luonut myös omaa näkemystäni kielen kehityksen tukemisesta ja siihen vaikuttavista asioista. Nyt näen kielen kehityksen havainnoinnin vielä tärkeämpänä kuin ennen työn aloittamista. Ajattelen, että varhaisella kielen kehityksen tukemisella päiväkodin kasvatushenkilökunta luo lapsille mahdollisimman hyvän pohjan koulua ja lukemaan oppimista ajatellen.

Haasteellista oli valita relevanttia tietoa suuresta kielen kehitykseen liittyvästä tietomäärästä. Kielen kehitystä on tutkittu paljon, ja siitä on myös kirjoitettu paljon. Lukiessani teoriaa kielen kehityksestä yritin rajata tiedon vastaamaan 3–5-vuotiaiden lasten kielen kehitystä, koska produktikin suuntautuu juuri sen ikäisten lasten kanssa työskentelyyn. Toisaalta haasteena oli myös löytää tietoa. Lautapelejä vaikuttaa olevan tutkittu melko vähän oppimisenäkökulmasta ja tietoa sekä suomeksi että englanniksi löytyi mielestäni melko vähän.

Jouduin opinnäytetyötä tehdessäni myös pohtimaan ja perustelemaan tekemiäni valintoja teorian, pelien valinnan ja raportin sisällön suhteen. Lautapelikansiota tehdessä jouduin pohtimaan, kuinka peli tukee kielen kehitystä ja kuinka saan tehtyä kansiota helppokäyttöisen ja selkeän. Joudun myös miettimään sitä, kuinka tiivistän asioita, esimerkiksi pelien sääntöjä, helposti ymmärrettävään muotoon. Produktini tuo myös uudenlaista näkökulmaa sekä itselleni että yhteistyöpäiväkodille siitä, kuinka lautapelejä voisi hyödyntää lapsen kielen kehityksen tukemisessa ja varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöni kehitti minua soveltamaan teorian tietoa käytäntöön ja yhteistyötaitoni kehittyivät ja monimuotoistuivat.

LÄHTEET

- Aaltonen, Riitta; Lehtinen, Taisto; Leppänen, Kyllikki; Peltonen, Tiina; Tarvo, Marja-Terttu; Tuunainen, Päivi & Vihreä-Toivonen, Anne 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3–5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu 13.9.2013. http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf.
- Alijoki, Alisa 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Marja Nurmi-laakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 76–85.
- Arjoranta, Jonne 2010. LEIKKI, PELI JA PELAAJA. Näkökulmia pelin ymmärtämiseen. Pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 14.11.2013. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23052/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201003221336.pdf?sequence=1>.
- Hakamo, Maija-Leena 2011. Puhekuplia – Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten keskus.
- Hakanen, Jari 2003. Vuorovaikutustaidot ryhmässä. Helsinki: TSL-Opintokeskus.
- Halme, Katjamaria & Vataja, Anita 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Halme, Katjamaria 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Marja Nurmi-laakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 86–101.
- Halonen, Aija 2010. Päiväkoti lapsen varhaisen kielenkehityksen ympäristönä. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteen Pro Gradu -tutkielma.
- Hassinen, Sirje 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Jyväskylä: Finnlectura.

- Heikka, Johanna; Hujala, Eeva & Turja, Leena 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel.
- Helenius, Aili & Korhonen, Riitta 2011. Leikistä kieleen. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 70–75.
- Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2007. Sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2007:2. Viitattu 26.1.2014.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/ee9c4b41-bd4b-4e97-bfe6-b1386a306067/Hki_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ee9c4b41-bd4b-4e97-bfe6-b1386a306067.
- Hintsanen, Jaana 2008. Lautapeli opetusmediana. Opettajien kokemuksia ja käsityksiä peleistä oppimisessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 25.6.2013.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Turku2008/Turku_Hintsanen_08.pdf..pdf.
- Hopeasaari, Pirkko 2013. Henkilökohtainen tiedonanto. Päiväkoti Pertun johtaja Pirkko Hopeasaari 2.12.2013.
- Hyvönen, Pirkko; Kangas, Marjaana; Kultima, Annakaisa & Latva, Suvi 2007. Let's play! Tutkimuksia leikkillisistä oppimisympäristöistä. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä raportteja 2. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.
- Kalliala, Marjatta 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Tampere: Gaudeamus.
- Kalliala, Marjatta i.a. Mikä on leikkiä? Teoksessa Leikin aika. Lastentarhanopettajaliiton julkaisu. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto ry. Viitattu 1.11.2013.
<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/LEIKINAIKA.PDF>.
- Keskitalo, Jussi 2010. Katsaus uuteen lautapelikulttuuriin Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa Jaakko Suominen (toim.) Pelintutkimuksen vuosi-

- kirja 2010. Tampereen yliopisto, 120-131. Viitattu 17.7.2013.
www.pelintutkimus.fi/vuosikirja2010/ptvk2010-11-pdf.
- Koivula, Merja 2011. Näkökulmia lasten yhteisöllisyyteen ja yhteisölliseen oppimiseen päiväkodissa. Teoksessa Kirsi Alila & Sanna Parrila (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus arhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006–2010. Oulu: Uniprint, 124–137.
- Koppinen, Marja-Leena; Lyytinen, Paula & Rausku-Puttonen, Helena 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Rauma: Kirjayhtymä.
- Korkeamäki, Riitta-Liisa 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristöissä. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 42–53.
- Kovanen, Tuulia 2012. Eri kielitaustaiset lapset päivähoitossa. Lastentarhanopettaja lapsen kielen kehityksen tukijana. Helsingin yliopisto. Käytännötieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteen Pro Gradu -tutkielma.
- Lastentarhanopettajaliitto 2004. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Viitattu 19.12.2013.
<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06AMMATILLISETASIAT/AMMATTIETIIKKA/ETIIKKA.PDF>.
- Lepola, Janne & Hannula, Minna 2006. Huomio lasten taitoihin enne kouluikää. Teoksessa Janne Lepola ja Minna Hannula (toim.) Kohti koulua. Kielellisten, matemaattisten ja motivationaalisten valmiuksien kehitys. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos, 9–22.
- Lepola, Janne 2006. Kielellisten valmiuksien yhteys oppimismotivaation kehittymiseen 5–8-vuotiailla. Teoksessa Janne Lepola ja Minna Hannula (toim.) Kohti koulua. Kielellisten, matemaattisten ja motivationaalisten valmiuksien kehitys. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos, 23–61.
- Litja, Tiia & Oinonen, Marjo 2000. Mä en haluu! Leikki-ikäisen arjen pulmia. Helsinki: Edita.

- Loukusa, Soile; Paavola, Leila & Leivo, Matti 2011. Johdatus pragmatiikan peruskäsitteisiin ja lasten pragmatiikan vaikeuksiin. Teoksessa Soile Loukusa & Leila Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–21.
- Lummelahti, Leena 1995. Lapsikeskeinen esiopetus. Hämeenlinna: Karisto.
- Lyytinen, Paula 2003. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Tiina Siiskonen, Tuija Aro, Timo Ahonen & Ritva Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielen kehityksen vaikeuden varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 48–68.
- Marttinen, Marja; Ahonen, Timo; Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina 2011. Kielen kehityksen erityisvaikeus. Teoksessa Timo Ahonen, Tiina Siiskonen & Tuija Aro (toim.) Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluiässä. Jyväskylä: PS-kustannus, 19–32.
- Nousiainen, Tuula 2008. Children's Involvement in the Design of Game-Based Learning Environments. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nurmilaakso, Marja 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 31–41.
- Onnismaa, Eeva-Leena & Valli, Siiri 2005. Lastentarhanopettaja - varhaiskasvatuksen asiantuntija ja ammattilainen. Lastentarhanopettajaliiton esite. Viitattu 19.12.2013.
<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/OSAAJAESITESUOMI.PDF>.
- Palojärvi, Anna 2004. Monikielisten lasten suomen kielen kehittyminen päiväkodin monikulttuurisessa pienryhmässä. Helsingin yliopisto. Puhetieteiden laitos. Logopedian Pro gradu -tutkielma.
- Päiväkoti Pertun varhaiskasvatussuunnitelma 2014.
Varhaiskasvatussuunnitelman päivityksessä oleva versio. Viitattu 23.1.2014.

- Saarenpää, Hannamari 2009. Johdatus oppimispelien ja pelaamalla oppimisen maailmoin. Viitattu 31.8.2013. <http://pelitieto.net/oppimispelit-ja-hyotypelaaminen/>
- Scholastic.com i.a. The Benefits of Board Games. Viitattu 24.7.2013. <http://www.scholastic.com/parents/resources/article/creativity-play/benefits-board-games>.
- Sosiaaliportti i.a. Sosionomin (AMK) -tutkinto. Viitattu 23.1.2014. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/.
- Suomisanakirja.fi i.a. Sivistyssanakirja Peli. Viitattu 14.11.2013. <http://www.suomisanakirja.fi/peli>.
- Suvanto, Anne & Mäkinen, Leena 2011. Lasten kerrontataitojen kehitys. Teoksessa Soile Loukusa & Leila Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus, 63–82.
- Tolonen, Kaisa 2002. Lapsen varhaisen kielen kehityksen tukeminen. Teoksessa Aili Helenius, Kirsti Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen (toim.) Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 163–178.
- Treher, Elizabeth 2011. Learning with Board Games. Tools for learning and retention. Viitattu 24.7.2013. http://www.thelearningkey.com/pdf/Board_Games_TLKWhitePaper_May16_2011.pdf
- Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9. Helsinki. Viitattu 26.1.2014. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes, oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus. Viitattu 1.7.2013. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>.
- Wikipedia i.a. a Peli. Viitattu 14.11.2013. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Peli>.

Wikipedia i.a. b Hyötypeli. Viitattu 14.11.2013.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Hyötypeli>.

Woolfson, Richard 2003. Pienten puhetta. Kielen kehitys eleistä sanoiksi. Helsinki: Otava.

Vuorela, Ville 2007. Pelintekijän käsikirja. Helsinki: BJT Finland.

Välimäki, Anna-Leena 2011. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003/2005. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 13–21.

Yle 2013. Maahanmuutto tutuksi lautapelin kautta. Viitattu 25.6.2013.

http://yle.fi/uutiset/maahanmuutto_tutuksi_lautapelin_kautta/6582352.

LIITE 1. Lautapelikansio

LAUTAPELIKANSIO

kielenkehityksen tukemiseen

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Koonnut:
Laura Lattu
Diakonia-ammattikorkeakoulu
kevät 2014

SISÄLLYS

Johdanto	52
3–5-vuotiaan lapsen kielellinen kehitys	53
1 ADJEKTIIVIT	54
Quips	55
Karkkipeli	56
Monza	57
Tempo.....	58
2 SUBSTANTIIVIT	59
Shopping list	60
Electro Start- oppimispeli	61
KlippKlapp.....	62
The Little Orchard	63
Hedelmätarha	64
Hoppel Poppel	65
Lotot.....	66
Muistipelit.....	67
Animals Party.....	68
3 KUVAILEVA PUHE	69
Look & Remember	70
Koffer Packen	71
Aistit	72
Yhdistä parit.....	73
What's wrong?	74
4 KYSYMYSLAUSEET	75
Kalapeli	76
Minulla on... Kenellä on...?	77

5 LOOGINEN AJATTELU	78
Tarinapeli.....	79
Yläkäsitepeli.....	80
Laita kuvat loogiseen järjestykseen	81
Lähteet	82

Johdanto

Kielen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon myös muut kuin suomen- ja ruotsinkieliset lapset. Eri kielitaustaisia lapsia voi olla saamelaiset, romanit, viittomakieliset ja maahanmuuttajataustaiset lapset. Heillä tulee olla mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa oppien sekä omaa äidinkieltään että suomen tai ruotsin kieltä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on rohkaista lasta käyttämään omaa äidinkieltään, mutta lapsen oman äidinkielen säilyttämisen vastuu on kuitenkin vanhemmilla. Eri kielitaustaisten lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee lapsen mahdollisuutta oppia suomea tai ruotsia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 39–40.)

Tämän kansion tarkoitus on auttaa kasvatus- ja hoitohenkilöstöä suunnittelemaan toimintaa, kun halutaan tukea lapsen kielellistä kehitystä. Lautapeliien pelaaminen kehittää sanaston ja puheen tuottamisen ja ymmärtämisen lisäksi vuorovaikutustaitoja sekä tunteiden hallintaa. Kansion tavoitteena on aktivoida kasvatushenkilöstöä hyödyntämään lautapelejä entistä enemmän lapsen kielellisen kehityksen tukemiseen. Kuvien, sääntötiivistelmien ja pelin tavoitteiden avulla kasvattajan on nopea valita tilanteeseen sopiva peli.

Tämä kansio on syntynyt opinnäytetyön produktina ja siihen on koottu päiväkotipiirissä olevista peleistä 24 peliä, joita voi hyödyntää pedagogisena välineenä kielenkehityksen tukemiseksi noin 3–5-vuotiaiden lasten kanssa. Jokaisesta pelistä on lyhyt sääntötiivistelmä ja kielellisen kehityksen osa-alueet, joita pelin pelaaminen kehittää. Pelit on jaettu viiteen eri osa-alueeseen: adjektiiveja ja substantiiveja kehittäviin, kuvailevaa puhetta harjoittaviin, kysymyslauseita kehittäviin ja loogista ajattelua harjaannuttaviin. Tästä jaottelusta huolimatta pelit kehittävät myös muita kielen osa-alueita, kuten numeraaleja ja verbejä.

3–5-vuotiaan lapsen kielellinen kehitys

Normaalisti 3-vuotias lapsi ymmärtää kaksiosaisia ohjeita ja puhetta. Hän tunnistaa päävärit ja vertailee kahta esinettä. Vokaalit ovat kolmevuotiaalla hallinnassa ja lauseet ovat monisanaisia. Neljävuotiaana lapsi on erityisen kiinnostunut sanaleikeistä ja loruista. Nelivuotias lapsi kertoo tarinoita, keskustelee ja kyselee. Neljävuotiaan lauseet ovat kieliopillisesti oikein. Viisivuotiaan lapsen puhe on sujuvaa ja monipuolista. 5-vuotias vertailee ominaisuuksia ja hallitsee taivutussäännöt. Viisivuotias lapsi osoittaa kiinnostuksensa tekstiä kohtaan. (Hakamo 2011, 26–27.)

Vieraan kielen oppimisen edellytyksenä on äidinkielen osaaminen. Vierasta kieltä opitaan joko äidinkielen kanssa samanaikaisesti tai peräkkäin. Vierasta kieltä opetteleva lapsi ymmärtää kieltä jo ennen kuin itse sitä tuottaa. Ensin lapsi tuottaa yksittäisiä sanoja ja myöhemmin lauseita. Äidinkielen ja vieraan kielen sekoittuminen on yleistä ja kielen eri osa-alueet kehittyvät eri tahtiin. (Halme 2011, 87, 90.)

Sekä äidinkielenään että toisena kielenään suomea puhuvien kielellisen kehityksen tukemisessa on kasvattajalla tärkeä rooli. Hänen tulee havainnoida lapsen kielen kehityksen tasoa ja sitä millä kielen osa-alueilla lapsi tarvitsee vielä apua. Kasvatus ja hoitohenkilöstön tulee olla lapsille myös kielellinen esimerkki. Heidän on hyvä puhua selkeästi ja yksinkertaisesti. Aikuisen on hyvä laskeutua lapsen tasolle puhumaan. Lapsen kanssa kannattaa keskustella asioista, jotka lasta kiinnostavat. Näin lapsella pysyy kiinnostus keskusteluun. (Alijoki 2011, 78.)

Kielen kehitykseen on hyvä kiinnittää huomiota myös päivittäisissä arki- ja leikkihetkissä. Eleiden, kuvien ja äänenkäytön avulla saadaan lapsen huomio kohdistettua haluttuun asiaan. Ympäristöstä on myös hyvä poistaa häiritsevät ärsykkeet. Toimintatuokioiden keston tulisi olla suunniteltu lapsen keskittymiskykyä vastaavaksi, jotta lapsen mielenkiinto asiaan riittää koko ajaksi. (Aaltonen ym. 2008, 21.)

1 ADJEKTIIVIT

Quips

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- harjoitella värejä
- harjoitella numeroita
- harjoitella laskemaan
- harjoitella vertailemaan (enemmän keltaisia, vähemmän punaisia)
- laajentaa sanavarastoa
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Jokainen pelaaja saa yhden alustan. Pelaajat heittävät vuorotellen nop-
pia ja ottavat numeronopan lukumäärän mukaisesti värinopan värejä ja
asettavat ne alustalleen oikeille paikolle. Jos nappuloita on ylimääräisiä,
ne laitetaan takaisin laatikkoon. Pelin voittaa se, joka saa lautansa en-
simmäisenä täyteen.

Huom! Alustan kuvista voi myös keskustella tai antaa pelaajalle toimintaoh-
jeita: "Laita sininen nappula perhosen päälle".

Karkkipeli

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- harjoitella värejä
- kehittää hahmottamista
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Liina levitetään ja sen päälle laitetaan karkit. Pelaajat heittävät kolmea noppaa ja yrittävät löytää liinalta karkin, jossa on kaikkia kolmea väriä. Nopein saa karkin itselleen. Eniten karkkeja kerännyt voittaa.

Monza

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- harjoitella värejä
- kehittää hahmottamista (seuraava nopan värinen laatikko)
- harjoitella käsitteitä sisärata, ulkorata, keskirata, ensimmäinen, viimeinen
- harjoitella järjestyslukuja
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Pelin muunnellut säännöt noin 3–5-vuotiaille: Jokainen pelaaja ottaa yhden auton (jos pelaajia on vähän, voi jokainen pelaaja ottaa useamman auton). Vuorossa oleva pelaaja heittää yhtä värinoppaa ja liikuttaa omaa autoaan nopan mukaisesti seuraavaan vapaaseen laatikkoon. Voittaja on se, joka saa oman autonsa ensimmäiseksi maaliin.

Tempo

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- harjoitella värejä
- harjoitella lukumääriä
- harjoitella nopeampi/hitaampi
- harjoitella suuntia: eteen/ taakse
- harjoitella järjestyslukuja
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Aseta etanat omanvärisensä nuolen päälle. Pelaajat heittävät vuorotellen noppia ja liikuttavat nopan väristä etanaa askeleen eteenpäin. Etana on maalissa, kun on saavuttanut toisen pään kaalit.

2 SUBSTANTIIVIT

Shopping list

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää muistia
- laajentaa sanavarastoa
- opetella käsitteitä: ylin, alin, keskellä, ylempänä, alempana, päällä, alla
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Jokainen pelaaja saa yhden ostoskärryn ja ostoslistan. Ostoslaatat sekoitetaan ja laitetaan pöydälle kuvapuoli alaspäin. Pelaaja kääntää yhden laatan. Jos laatasta oleva esine on pelaajan ostoslistassa, laittaa hän ostoksen kärryynsä. Jos tavara ei ole hänen listassaan, palautetaan pala takaisin paikoilleen. Voittaja on se, joka saa ensimmäisenä ostettua kaikki listansa tavarat.

Electro Start- oppimispeli

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää hahmottamista
- laajentaa sanastoa
- harjoitella muotoja, numeroita, eläimiä, yhdistämistä, värejä pelattavasta alustasta riippuen

Miten pelataan?

Laita haluamasi alusta paikoilleen koneeseen. Paina keltaista käynnistys-nappia ja sen jälkeen start-nappia. Koneeseen syttyy valo vasemmalle puolelle yhden kuvan viereen. Pelaajan tehtävänä on yhdistää sopiva kuva oikeanpuoleisista painamalla kuvan vieressä olevaan nappia.

KlippKlapp

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää loogista ajattelua
- laajentaa sanavarastoa
- kehittää hahmottamista
- opetella järjestyslukuja (ensimmäinen kuva jne.)
- opetella käsitteitä: ylärivi, alarivi

Miten pelataan?

Valitse ylemmästä rivistä haluamasi "sivu". Pelaajan tehtävänä on yhdistää sopiva kuva; esim. kuvassa auton ääriviivat autoon. Kun pelaaja luulee tietävänsä oikean rivin kuvia, voi hän tarkastaa rivin kääntämällä ylemmän rivin. Jos köysikuviot ovat samanlaiset sekä ylhäällä että alhaalla, on rivi oikein.

The Little Orchard

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää muistia
- harjoitella värejä
- laajentaa sanavarastoa
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Sekoita kortit ja levitä ne kukkapuoli ylöspäin pelilaudan eteen. Laita puu paikoilleen ja kirsikat roikkumaan puuhun. Aseta korppi keltaiseen ympyrään. Pelaaja heittää nopaa ja kääntää nopan mukaisen kukkakortin ympäri. Jos nopasta tulee aurinko, saa pelaaja kääntää minkä tahansa kortin. Jos kortin toisella puolella on kirsikka, saa pelaaja kerätä puusta kirsikan koriinsa ja pitää kortin itsellään. Jos kortissa on korpin kuva, pelaaja siirtää korppia yhden askeleen lähemmäs puuta sekä laittaa kortin takaisin pöydälle kukkapuoli ylöspäin. Jos kortissa on nukkuva eläin, laita kortti takaisin pöydälle kukkapuoli ylöspäin. Peli loppuu jos korppi saavuttaa puun tai jos pelaajat ovat saaneet kerättyä kaikki kirsikat puusta.

Hedelmätarha

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- harjoitella värejä
- harjoitella hedelmiä (omena, kirsikka, päärynä ja luumu)
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Hedelmät asetellaan laudalla oleviin puihin. Jokainen pelaaja saa korin. Korpin palat sekoitetaan ja laitetaan pinoon. Pelaaja heittää noppaa, ja ottaa värin osoittaman hedelmän koriinsa. Jos nopasta tulee korin kuva, saa pelaaja ottaa kaksi mitä tahansa hedelmää omaan koriinsa. Korpin kuvan tullessa otetaan korppipala ja asetetaan se pelilaudan keskelle oikeaan paikkaan. Jos kaikki hedelmät on kerätty, ennen kuin korpin kuva on valmis, pelaajat voittavat. Peli hävitään, jos korpin kuva tulee valmiiksi ennen kuin kaikki hedelmät on kerätty puusta pois.

Hoppel Poppel

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- harjoitella värejä
- laajentaa sanavarastoa (eläimet)
- kehittää hahmottamista
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Jokainen pelaaja ottaa yhden alustan itselleen ja kaksi kutakin eläintä. Pelaajat asettavat kaksi haluamaansa eläintä laudan keltaiselle kohdalle. Kukin pelaaja vuorollaan heittää noppaa. Jos noppa on jommankumman valitun eläimen värinen, saa pelaaja asettaa eläimen alustalleen oikeaan kohtaan ja laittaa keltaiselle alueelle valitsemansa uuden eläimen. Jos pelaaja ei heitä sopivaa väriä, vuoro vaihtuu. Jos pelaaja heittää valkoisen, saa hän asettaa molemmat eläimet laudalle ja ottaa tilalle kaksi uutta eläintä. Jos pelaaja heittää mustan, pelaajan täytyy ottaa laudaltaan pois yksi eläin. Peli päättyy kun joku pelaajista saa lautansa täyteen.

Lotot

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- laajentaa sanavarastoa
- harjoitella värejä
- kehittää kerrontaitoja
- opetella käsitteitä: yläriivi, keskirivi, alarivi, oikea, vasen, keskimmäinen, reuna

Miten pelataan?

Lotossa nostetaan pussista, laatikosta tai pöydältä laatta ja asetetaan se pelialustalle. Pelaajilla voi olla yhteiset tai omat alustat. Jos pelaajilla on omat alustat, laitetaan muiden alustoihin kuuluva laatta takaisin pussiin tai pöydälle. Peliä kannattaa pelata muistipelin tavoin: laatat laitetaan pöydälle kuvapuoli alaspäin. Picture Sound Lotossa pelaajat kuuntelevat ääniä ja yhdistävät ne oikeisiin kuviin laudalla.

Muistipelit

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää muistia
- laajentaa sanavarastoa
- oppia tunnistamaan samanlaisuuksia, pareja
- harjoitella luokittelua (eläimet, kasvit, hedelmät, esineet ym.)

Miten pelataan?

Sekoita kortit kuvapuoli alaspäin pöydälle. Vuorossa oleva pelaaja nostaa kaksi korttia/laattaa. Jos korteissa/laatoissa on sama kuva, pelaaja saa ne itselleen ja saa nostaa seuraavat kortit/laatat. Jos kuvat ovat eri, laitetaan kortit/laatat takaisin paikoilleen.

Huom! Laatat voi myös levittää kuvapuoli ylöspäin pöydälle ja pyytää pelaajia vuorotellen etsimään esimerkiksi nallen ja mansikan ja laittamaan mansikan nallen yläpuolelle.

Animals Party

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää hahmottamista
- harjoitella värejä
- laajentaa sanavarastoa (eläimet)
- harjoitella käsitteitä: ensimmäinen, viimeinen, keskimäinen
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Pelaajat saavat yhden/useamman pelialustan itselleen. Eläimet laitetaan pöydälle pinoihin. Pelaaja heittää kahta noppaa ja etsii eläinpaloista noppien osoittaman eläimen. Kun pelaaja löytää sopivan eläimen, laittaa hänen laudalleen, jos eläimen paikka on vielä tyhjä. Jos paikka on jo täysi, laitetaan eläin takaisin pinoon. Voittaja on se, joka saa lautansa ensimmäisenä täyteen.

3 KUVAILEVA PUHE

Look & Remember

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- Kehittää kerrontaitoja
- laajentaa sanavarastoa
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Valitkaa huonekuva ja asettakaa se pöydän keskelle. Laittakaa tavara-
laatat huoneen ympärille. Pelaajat vuorotellen valitsevat huoneeseen
kuuluvan esineen ja kertovat esimerkiksi mikä se on ja mitä sillä tehdään.
Kuvasta ja esineistä voi keskustella laajemminkin.

Koffer Packen

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- laajentaa sanavarastoa
- kehittää lauseenmuodostusta
- kehittää muistia

Miten pelataan?

Aseta kortit kuvapuoli ylöspäin pöydälle. Kehystetyt kortit voidaan pakata matkalaukkuun, mutta ilman kehyksiä olevia kortteja ei voi pakata. Kun kaikki ovat katsoneet kortteja, ne käännetään kuvapuoli alaspäin pöydälle. Vuorossa oleva pelaaja sanoo "Matkalaukkuuni pakkaan..." ja nimeää asian jonka haluaa pakata (esimerkiksi kameran). Sitten pelaaja kääntää kortin pöydältä ympäri. Jos nimetty esine on kortissa pelaaja saa ottaa sen ja laittaa eteensä kuvapuoli alaspäin. Jos kortissa ei ole nimetty esine, kortti palautetaan takaisin pöydälle kuvapuoli alaspäin. Jos pelaaja nostaa kortin ilman kehyksiä, täytyy hänen muistaa, mitä hänellä jo on laukussaan.

Aistit

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää tuntoaistia
- kehittää hahmottamista
- kehittää kuvailevaa puhetta
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Katselkaa, tunnustelkaa ja keskustelkaa paloista ensin. Laittakaa pussiin toiset kappaleet paloista ja jättäkää loput pöydälle. Yksi pelaaja laittaa silmät kiinni ja toinen valitsee pussista yhden palan ja laittaa sen lampaan sisälle. Silmät kiinni ollut pelaaja tunnustelee ja yrittää arvata mikä esine lampaan sisällä on. Jos hän arvaa oikein, saa hän pöydältä yhden apilanlehtilaatan. Peliä voi myös pelata niin, että kaikki palat ovat pussissa. Niistä laitetaan yksi lampaan sisään ja pelaajan tulee tunnustelemalla löytää pussista sama pala kuin lampaan sisällä.

Yhdistä parit

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

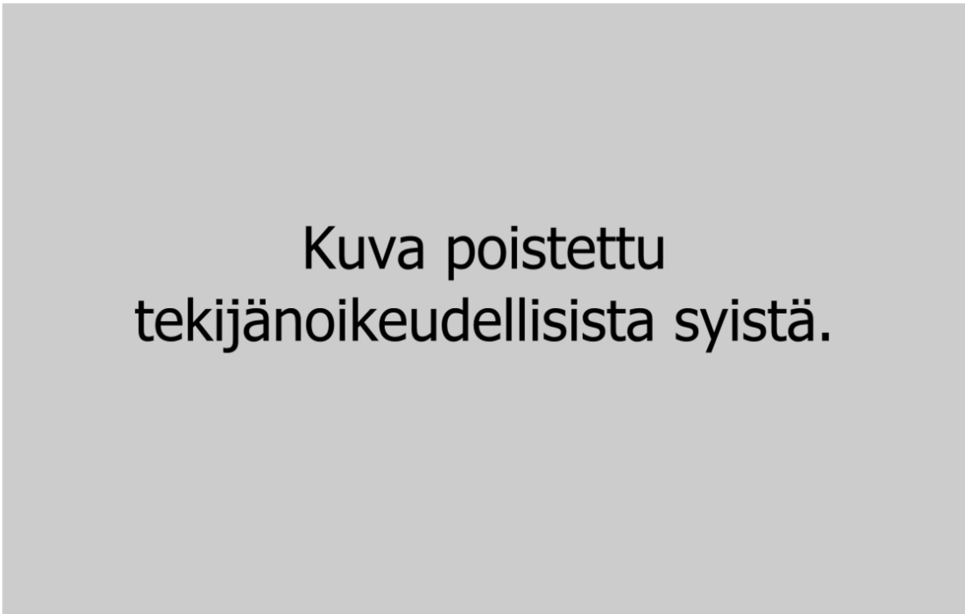
Pelin tavoite:

- laajentaa sanavarastoa
- kehittää keskustelutaitoja
- kehittää muistia
- kehittää hahmottamista (mitkä kuuluvat yhteen)
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Näitä pelejä voi pelata palapelin tavoin tai muistipelin säännöillä. Kuvista voi myös keskustella ja keksiä tarinoita.

What's wrong?

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää kuvailevaa puhetta
- kehittää kerrontataitoja
- laajentaa sanavarastoa
- kehittää loogista ajattelua
- kehittää hahmottamista
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Nostetaan laatikosta yksi kortti, jonka pohjalta keskustellaan, mikä on kuvassa hassusti. Korttien pohjalta voi myös kertoa tarinoita.

4 KYSYMYSLAUSEET

Kalapeli

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- harjoitella värejä
- laajentaa sanavarastoa
- harjoittaa kysymyslauseita
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Laita korttisarjan kortit taulun taskuihin (kuvassa kasvikset). Sekoita pelaajien kalat ja laita ne värillinen pääpuoli alaspäin kortin taakse (niin etteivät pelaajat näe, missä mikäkin kala on). Pelaajat valitsevat alustan. Vuorossa oleva pelaaja etsii oman värisiä kaloja kysymällä esim. " Onko munakoison takana punainen kala?" Munakoisokortin takana oleva kala näytetään kaikille pelaajille. Jos kala on punainen, pelaaja saa asettaa sen laudalleen. Jos kala on jonkun muun värinen, laitetaan kala takaisin taskuun. Voittaja on se, joka saa ensimmäisenä oman alustansa täyteen omanvärisiä kaloja.

Minulla on... Kenellä on...?

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- laajentaa sanavarastoa (vaatteet)
- kehittää omistuslauseita
- kehittää kysymyslauseita
- kehittää kerrontataitoja
- kehittää vuorovaikutustaitoja

Miten pelataan?

Jokainen pelaaja ottaa yhden alustan itselleen ja asettaa siihen haluamansa vaatekappaleet. Ylemmällä rivillä olevat vaatteet ovat pelaajalla ja hän selvittää, kenellä on alemmalla rivillä olevat vaatteet. Pelaajat vuorotellen kertovat ja kysyvät: "Minulla on uimapuku. Kenellä on saappaat?" Se pelaaja, jolla on saappaat ylemmällä rivillään vastaa: "Minulla on saappaat. Kenellä on sateenvarjo?"

5 LOOGINEN AJATTELU

Tarinapeli

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- laajentaa sanavarastoa
- Kehittää adjektiivien ja verbien käyttöä
- kehittää kerrontataitoja
- harjoitella sijaintikäsitteitä (puun edessä, sateenvarjon alla)
- kehittää muistia
- kehittää mielikuvitusta

Miten pelataan?

Ota yhtä monta hahmokorttia kuin pelaajia on ja ota sivuun jokaisen hahmon tarinakortit. Jaa hahmokortit satunnaisesti pelaajille. Sekoita tarinakortit ja aseta ne riveihin pöydälle. Vuorossa oleva pelaaja kääntää yhden korteista, jos kortti kuuluu pelaajan hahmolle, hän pitää kortin ja saa jatkaa. Jos kortti ei ollut hänen, kortti laitetaan takaisin kuvapuoli alaspäin ja vuoro vaihtuu. Kun ensimmäinen pelaaja on kerännyt kaikki 5 hahmolleen kuuluvaa tarinakorttia, hän järjestää kortit haluamaansa järjestykseen ja kertoo kuvien perusteella tarinan. Muut pelaajat jatkavat vielä peliä, kunnes hekin pääsevät kertomaan tarinansa.

Yläkäsitepeli

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

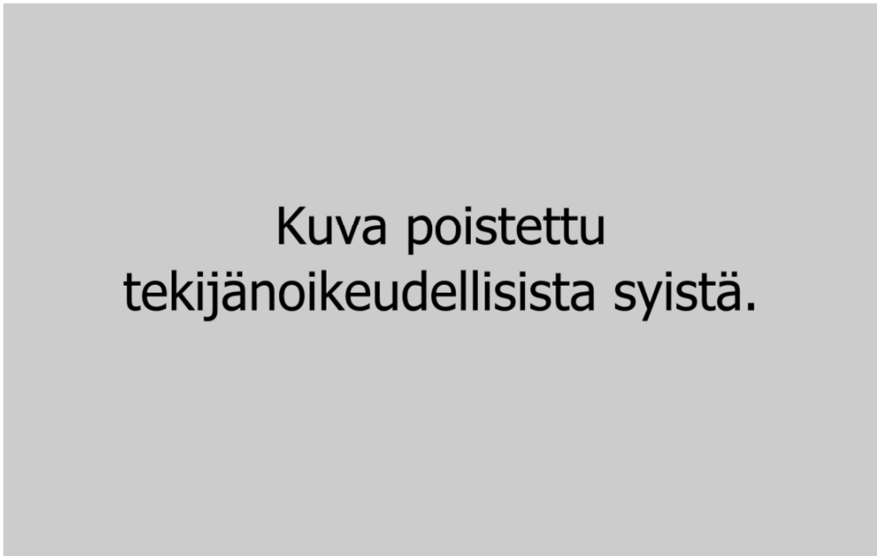
Pelin tavoite:

- kehittää loogista ajattelua
- laajentaa sanavarastoa
- kehittää kerrontataitoja
- harjoitella käsitteitä: jono, rivi, viimeinen
- harjoitella järjestyslukuja

Miten pelataan?

Pelaaja järjestee kuvat yläkäsitteen mukaisesti. Samalla hän voi kertoa, mikä kuva on. Kuvista voi myös keksiä tarinoita ja laajentaa sitä kuvien ulkopuolelle.

Laita kuvat loogiseen järjestykseen

Kuva poistettu
tekijänoikeudellisista syistä.

Pelin tavoite:

- kehittää loogista ajattelua
- laajentaa sanavarastoa
- kehittää kerrontataitoja
- harjoitella käsitteitä: rivi, jono, viimeinen
- harjoitella järjestyslukuja

Miten pelataan?

Pelaaja järjestelee kuvat niin, että ne ovat loogisessa järjestyksessä.

Samalla hän voi kertoa mitä kuvassa tapahtuu. Tarinaa voi myös laajentaa kuvien ulkopuolelle.

Lähteet

- Aaltonen, Riitta; Lehtinen, Taisto; Leppänen, Kyllikki; Peltonen, Tiina; Tarvo, Marja-Terttu; Tuunainen, Päivi & Vihreä-Toivonen, Anne 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3–5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu 13.9.2013. http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf.
- Alijoki, Alisa 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 76–85.
- Hakamo, Maija-Leena 2011. Puhekuplia – Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten keskus.
- Halme, Katjamaria 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy, 86–101.

LIITE 2: Opinnäytetyöprosessi

3. Minkälaista on kansiossa käytetty kieli?

4. Minkälainen on kansion ulkoasu?

5. Kaipaisitko kansioon jotain lisää?

6. Onko kansiossa mielestäsi jotain turhaa?

Muita kommentteja: